

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Första Kammaren. N:o 55.

Lördagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 102, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om ändring af grunderna för tilldelande af understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, dels ock en i anledning af samma framställning väckt motion;

n:o 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till åtgärder för lindrande af den uti de norra delarna af riket genom 1902 års felslagna skörd uppkomna nöd; och

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tillgodogörandet af vissa magnesitfyndigheter å kronojord inom Kwickjocks kapellförsamling af Norrbottens län.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 101, till Konungen, i anledning af Riksdagens år 1902 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1901.

Företogs val af tolf ledamöter för att jämte kammarens talman och vice talman såsom Riksdagens deputerade deltaga i den högtidliga invigningen af statsbanedelen Gellivare—Riksgränsen, hvilken invigning jämlikt Kungl. Maj:ts beslut skall äga rum den

Första Kammarens Prot. 1903. N:o 55.

Ang. en 14 juli 1903; och befunnos efter valets slut därtill hafva blifvit
 deputation vid utsedda:
 invigning af
 statsbanedelen
 Gellivare—
 Riksgränsen.
 (Forts.)

herr	Berg, Gustaf Axel,.....	med	79	röster,
»	Billing	»	79	»
»	Blomberg	»	79	»
»	Bohnstedt	»	79	»
»	Cavalli	»	79	»
»	Tamm, H. P. P.,.....	»	79	»
»	Östberg	»	79	»
friherre	Klingspor.....	»	78	»
»	von Otter	»	77	»
herr	Törnebladh	»	77	»
»	Berg, Lars,	»	73	»
»	Lithander	»	72	»

Vidare företogs val af sex suppleanter för de nyss utsedda
 deputerade; och befunnos efter valets slut därtill hafva blifvit
 utsedda:

herr	Rettig.....	med	64	röster,
»	Björlin	»	63	»
»	Andersson, Gustaf, i Kolstad.....	»	41	»
friherre	Trolle.....	»	37	»
herr	Wester.....	»	29	»
grefve	Posse.....	»	28	»

Härefter beslöts att Riksdagens kanslideputerade skulle genom
 protokollsutdrag underrättas om ifrågavarande val samt anmodas
 låta uppsätta och till kamrarna ingifva förslag till den skrifvelse
 i ämnet, som borde till Kungl. Maj:t aflåtas.

Herr von Möller yttrade: Eftersom jag icke ansett mig
 böra deltaga i valet, anhåller jag få angifva skälet härför.

Jag beklagar, att jag, då inbjudningen delgafs kammaren, icke
 var i tillfälle att begära ordet, och jag anhåller därför, att herrarna
 behagade öfverse med att det i stället sker vid detta tillfälle. På
 samma gång ber jag herrarne vara öfvertygade, att när jag nu reserve-
 rar mig, så är det mindre mot själfva valet, än mot hvad som för-
 anledt valet — ett tilltag, som jag anser föga lämpligt.

Vi hafva sett, att det högsta röstetal, som afgifvits, varit 78
 röster. Detta visar, att det åtminstone icke varit med något syn-
 nerligt intresse, som Första Kammaren deltagit i detta val, och jag
 vågar påstå, att flertalet af dem, som röstat, måhända gjort detta
 mera af artighet och undseende — med ett ord, att man icke an-
 sett lämpligt att refusera en inbjudning, som utfärdats på grund
 af ett Kungl. Maj:ts bref till järnvägsstyrelsen. Det är nämligen
 Kungl. Maj:t, som bjuder, — och det svenska folket betalar.

Jag har förgäfvets sökt finna grunderna för den feststämning, som synes mig böra uppbära en sådan tilldragelse som denna mycket omtalade järnvägsinvigning, och jag vågar tro — herrarna dela nog denna min uppfattning — att någon sådan feststämning *icke* heller finnes. Jag vill blott erinra om Riksdagens beslut år 1898, och som fattades på grund af — jag tvekar icke att säga det — de felaktiga uppgifter, som meddelades Riksdagen, och jag påstår, att det stora flertalet af de personer, som då röstade för järnvägen, ingalunda skulle hafva gjort det, om de vetat hvad som sedan skulle komma — icke blott ökade kostnader, utan alla dessa oerhörda, beklagliga tilldragelser, som följt af det förhastade beslutet om byggandet af denna bana.

Men på samma gång förstår jag mycket väl, att det ur politisk synpunkt är ett fint eller rättare *fintligt* drag af dem, som räckt Riksdagen detta sura äpple, i hvilket Riksdagen nu skall bita — utan att grina. Jag förstår mycket väl, att detta kan vara angenämt för de personer, som vi hafva att tacka för denna järnväg med alla ty åtföljande ledsamheter och bekymmer, både de som varit och de som komma att följa.

Vi stå nu inom två dagar inför afgörandet af en fråga, som kanhända är en af de viktigaste, vi på länge haft oss förelagda.

Den är äfven den en följd af det beslut, som fattades år 1898. Dubbelt angeläget är det då för de personer, som genomdrifvit järnvägen, att försäkra sig om Riksdagens bifall, på det att den må utgöra eskorten i deras triumftåg.

Jag är för min del icke någon vän af järnvägsinvigningar med därmed följande lyx och flärd. Men jag får säga, att är jag det icke under normala förhållanden, så förefalla mig dessa barnsliga festupptåg än mindre tilltalande under tider, då vårt svenska folk är försänkt i sorg att se hela landsdelar lida hungersnöd. I riksdagens sista timme hafva vi fått mottaga en kungl. proposition om beviljande af nödhjälps till Norrland med 400,000 kronor. Nu utfärdas inbjudning till en järnvägsinvigning, som, efter hvad som sagts från fullt kompetent håll, skall komma att kosta omkring 30,000 kronor, således nära nog en tiondedel af den allmosa, som vi skänka våra nödlidande landsmän. Detta tåg med dess lyx och grannlåt skall således gå genom hungersdistriktet under champagnekorkarnas smällande. Mina herrar, det måste sägas, att detta skådespel är fullt af grotesk komik, men sannerligen äfven af dystert allvar. Man kan icke annat än med grämlse se, att man åt denna invigning velat gifva en sådan pomp och ståt. Hvad skola dessa svältande människor säga om att svenska folkets representanter medgifva, att på en dylik tilldragelse kastas ut 30,000 kronor, som bättre kunnat användas genom att läggas till de 400,000 kronorna?

Det är endast detta jag velat säga. Men när nu Kungl. Maj:t ansett lämpligt utfärda inbjudningen, som beklagligtvis skett, så har man af ett slags artighet dragit sig för att säga nej. Men jag

Ang. en
deputation vid
invigning af
statsbanedelen
Gellivare—
Riksgränsen.
(Forts.)

är viss om, att i denna kammare mången gått till valet med tungt hjärta.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidna dag bordlagda utlåtanden n:is 96—98.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial och utlåtanden:

n:o 99, med anledning af kamrarnas olika beslut rörande Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord,

n:o 100, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster, och

n:o 101, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln framställda förslag om höjande af anslaget till stämpelomkostnader, biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.*

Föredrogs bevillningsutskottets sistlidna dag bordlagda memorial n:o 60, i anledning af dels kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 54 angående tillverkning och beskattning af maltdrycker, dels ock återremiss af viss del af nämnda betänkande.

Friherre Klingspor: Såsom herrarne torde erinra sig, är det endast några få dagar, sedan frågan om maltskatt förelåg i kammaren. Det beslut, som då af Första Kammaren fattades, innebar ett häfdande af principen om en ren maltskatt, i enlighet med herrar Weinbergs och Petris reservation, af 5—12 öre, således den rena maltskattsprincipen, under det att i Andra Kammaren fattades beslut i enlighet med utskottets förslag, som stod i nära öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition, hvori bryggerierna indelats i två slag, det ena omfattande skattefria, svagdricksbryggerier och det andra skattepliktiga bryggerier. Det var denna uppdelning, som gaf anledning till mycket skarpa anmärkningar — äfven från deras sida, som varit med om utredningen — i den riktningen, att ett beslut i enlighet med detta förslag skulle medföra mycket stora svårigheter i afseende å kontrollen. Antingen Första Kammarens eller Andra Kammarens beslut segrade, skulle inkomsten af maltskatten gått till omkring 6,000,000 kronor — skillnaden mellan resultatet af de olika förslagen skulle endast gå till en half million. Man kan således säga, att ur synpunkten

att skaffa inkomster till staten skulle båda dessa förslag vara ungefär lika bra, i det att bägge skulle medföra en inkomst af ungefär 6,000,000 kronor. Då kan man väl tycka, att när det är fråga om en sammanjämkning, så bör man icke frångå hvad som är det gemensamma för båda förslagen, nämligen att man genom denna skattekölla bereder statsverket den inkomst af 6,000,000 kronor, som båda kamrarna beslutat. Man kunde väl vänta, att när det blef fråga om en sammanjämkning, så skulle denna sammanjämkning afse de båda olika principer, som omfattats af kamrarna, den ena att lämna svagdricksbryggerier skattefria, den andra att tillämpa den rena maltskatten. Ett förslag till en sådan sammanjämkning fanns också i herr Tillbergs reservation, som visade stort tillmötesgående åt nykterhetshållet och som medförde ungefär samma inkomster som utskottets förslag eller herr Weinbergs reservation. Det kan väl då tyckas, som om det skulle hafva varit lämpligt att göra en sammanjämkning på denna basis, då den erbjöd möjlighet för att alla de små svagdricksbryggerierna, praktiskt sedt, icke skulle komma att drabbas af några kostnader. Detta hade väl varit att se saken rent praktiskt.

Sammanjämningsförslag i fråga om beskattning af maltdrycker.
(Forts.)

Huru har nu utskottet gjort? Ja, man kan verkligen säga, att någon sammanjämkning alls icke finnes i utskottets förslag. Första Kammarens ståndpunkt har icke på något sätt beaktats; den är totalt slopad. Man har gjort så, att de skattesatser, som äro beräknade ur den rena maltskattens synpunkt, helt enkelt tillämpats på ett system, som endast afser beskattning af ölbryggerier. Det är en mycket besynnerlig sammanjämkning! Jag har åtminstone icke kunnat inse, att detta är en riktig »sammanjämkning». Jag och några andra från Första Kammaren hafva därför reserverat oss.

Det är ju alldeles riktigt, att enligt detta förslag är industrien icke på något sätt utsatt för anfall, tvärtom hafva vissa bryggerier fått en ganska stor premie, en efter min uppfattning obehöflig premie. Men då det är fråga om att vinna en lämplig skattekölla, så anser jag det vara oriktigt att öfvergifva ett system, som här i kammaren vunnit betydligt understöd, och helt och hållet kasta sig öfver på en annan princip.

Dessutom tror jag icke, att vi tåla en minskning i skatteinkomst af tre millioner, en minskning, hvarom icke fanns den minsta antydning i kamrarnas första beslut.

Äfven om det nu vid slutet af riksdagen skulle visa sig, att kammaren icke vill fördröja tiden för riksdagens avslutning så mycket, som kan behövas för frågans nya behandling — hvilket ju blir följen af ett afslag med ty ätföljande gemensamma votering — så har jag dock ansett mig skyldig framhålla det olämpliga i detta s. k. sammanjämningsförslag, hvilket icke innebär någon sammanjämkning. Det är icke ett förslag, med hvilket Första Kammaren kan vara tillfredsställd.

Jag ber därför att få yrka afslag å detta betänkande.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

Herr Almström: Det är ju alldeles naturligt, att en sammanjämkning icke kan tillfredsställa båda de parter, hvilkas olika meningar äro föremål för densamma. Sådant är också förhållandet härvidlag. Friherre Klingspor och de, som hysa samma åsikter som han, anse, att icke någon verklig sammanjämkning blifvit gjord, emedan utskottet öfvergifvit den princip, som han påstår hafva uttalats af Första Kammaren. Jag ber då att få påminna därom, att vid voteringen om de olika förslagen var det endast en röst, som skilde mellan herrar Weinbergs och Tillbergs reservationer. Det är således mycket tvifvelaktigt, hvilkendera af dessa åsikter, som var Första Kammarens mening, synnerligen om man tager i betraktande, att det var först efter två föregående voteringar om kontraposition, som dessa två förslag ställdes emot hvarandra i hufvudvoteringen.

Härmed må nu vara huru som helst, så får jag säga, att det sammanjämningsförslag, som efter uppdrag af bevillningsutskottet uppgjordes af båda kamrarnas delegerade inom utskottet, utarbetades icke från den nyssnämnda ståndpunkten, utan på principen om billighet och rättvisa. Jag påminner därom, att enligt Kungl. Maj:ts förslag, som börjar med en skattesats af 16 öre för de skattepliktiga bryggerierna, skulle de bryggerier, som tillverkade både öl och svagdricka, blifva försatta i en synnerligen ogynnsam ställning, i det att de hade måst välja mellan att tillverka endast svagdricka eller endast öl eller att helt och hållet upphöra med sin tillverkning, beroende därpå, att 16 öre är en alldeles för hög skatt för att svagdrickstillverkning tillsammans med öl skulle kunna bära sig i konkurrensen med skattefria svagdricksbryggerier. Därför utgick man vid denna sammanjämkning från den grundprincipen, att man skulle försöka ordna så, att genom de nya bestämmelserna de yrkesidkare, som förut tillverkat båda dessa drycker, icke skulle behöfva upphöra med tillverkningen af ettdera slaget.

Gentemot friherre Klingspor, som var med om att utse mig till delegerad vid sammanjämkningen, vill jag påminna, att vid frågans behandling första gången yttrade jag — enligt det stenografiska referatet — följande: »För min del anser jag, att ett förslag, som på samma gång bestämmer skattesatserna — i synnerhet den första — så låga, att de bryggerier, som tillverka både öl och svagdricka, skulle kunna konkurrera med de bryggerier, som endast tillverka svagdricka, vore den rätta lösningen af frågan». Denna princip hade jag här uttalat, den följde jag vid försöket till sammanjämkning, och den vann bifall där. När det är fråga å ena sidan om billighet och rättvisa och å andra sidan om en princip, som uttalats af en del af en kammare, tycker jag, att det icke kan vara tvifvel om på hvilkendera sidan man skall ställa sig.

Det är nu möjligt, att de skattesatser, som här blifvit föreslagna, icke äro de bästa, som kunna bestämmas. Men genom bi-

fall till utskottets förslag vinnes ovillkorligen, att ingen, som förut idkat tillverkning af de båda olika maltdryckssatserna, behöfver nedlägga sin rörelse eller störas i sin tillverkning, på samma gång som tillverkningen af den stora varan svagdricka fortfarande blir skattefri.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

Jag vill slutligen besvara den frågan, huru saken skulle hafva ställt sig, om utskottet icke lyckats sammanjämka besluten. Jo, då hade det blifvit gemensam votering, och den hade kommit att stå mellan Kungl. Maj:ts förslag och herr Weinbergs reservation, d. v. s. herr Lyckholms förslag, som försvarade svagdrickstillverkningen, kanske till och med omöjliggjorde den för de minsta bryggerierna. Båda dessa förslag voro orättvisa, det ena i den ena riktningen, det andra i en annan riktning. Jag åtminstone skulle icke kunnat afgifva min röst för någondera mening.

Jag tror således, att kammaren kan hafva skäl att vara belåten med den lösning, som denna fråga fått; och skulle det visa sig, att de föreslagna skattesatserna icke äro de riktiga, så kan ju detta lätt afhjälpas vid en kommande riksdag, sedan man fått någon erfarenhet om hvad denna skattesats innebär.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergendahl: Den reservation, som med motivering af friherre Klingspor bifogats detta betänkande, har äfven jag för min del biträdt.

Riksdagsordningens 63 § bestämmer ju, att en sammanjämkning skall äga rum, då kamrarna stannat i olika beslut. Här har nu enligt den siste ärade talarens utsago en sådan sammanjämkning ägt rum. Jag vågar bestrida det. Det är icke en sammanjämkning; det är en eftergift, en kapitulation å Första Kammarens sida. Vid debatten i denna fråga antog Första Kammaren den af herr Weinberg m. fl. afgifna reservation. Den innebar den rena maltskatten. Andra Kammaren åter antog för sin del utskottets förslag, d. v. s. en modifiering af Kungl. Maj:ts förslag, hvaruti svagdricksbryggerierna voro fria från skatt. Således var det två helt och och hållet motsatta principer, som härvidlag häfdats af de olika kamrarna. Då låg det ju nära till hands, att en sammanjämkning skulle äga rum på basis af den Lindblad-Tillbergska reservationen. Det har emellertid utskottet icke gjort. Utskottet har, som jag nyss nämnde, gjort en eftergift, helt och hållet ställt sig på Andra Kammarens sida.

Härtill kommer en annan sida af saken, som jag också tycker är rätt besynnerlig. När det var fråga om skattesiffrorna, så höll Första Kammaren på de lägre skattesatserna, Andra Kammaren på de högre. Här hade det väl också legat nära till hands, att man föreslagit skattesatser, som legat midt emellan dessa två olika skattesatser. Nej, så är icke förhållandet. Utskottet har i detta afseende ställt sig på en helt och hållet ny grund och sänkt skatte-

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

satserna under hvad båda kamrarna förut beslutat. Det förefaller mig, som om detta icke skulle vara ett riktigt tillvägagångssätt.

Nu läste herr Almström upp hvad han sagt vid ärendets behandling förra gången och påstod, att däraf skulle framgå, att han redan då ställt sig på den sidan, som höll på de lägre skattesatserna. Men jag ber att få erinra, att han under debatten förordade herr Tillbergs reservation, hvilken just innehöll ett förslag till de skattesatser, som ingingo i Första Kammarens beslut.

Vidare sade samme talare, att om dessa skattesatser icke skulle visa sig vara lämpliga, så kan man på en annan riksdag ändra dessa. Men kan det verkligen vara lämpligt att i detta hänseende vidtaga förändringar på det sättet? När en skatt införes, så är det väl meningen, att man skall få en viss stadga i densamma, så att man icke ställer i utsikt att hvad vi göra i år skola vi ändra nästa år.

Härtill kommer, att om detta sammanjämningsförslag antages, så kommer, såsom friherre Klingspor påpekade, staten att få en inkomst af endast ungefär hälften mot hvad Kungl. Maj:ts förslag och herr Weinbergs reservation afsett skulle tillföras statsverket. Nu kan man säga, att det icke behöfves så stora inkomster för nästa år, därför att vi gjort afprutningar i budgeten, men det kommer ett annat år därefter, och då visar det sig nog, att vi behöfva dessa större inkomster. Då stå vi inför utsikten att redan nästa år behöfva ändra maltbeskattningen.

Af dessa grunder har jag icke kunnat biträda detta s. k. sammanjämningsförslag. Om nu kammaren afslår detta förslag, så återstår ju den gemensamma voteringen. Jag kan nog föreställa mig, att kammaren kan tycka, att det är otrefligt att så här vid slutet af riksdagen få ännu en gemensam votering, som kan uppehålla tiden för åtskilliga, som längta härifrån. Om kammaren afslår detta förslag och en gemensam votering kommer till stånd, så kunde det ju vara möjligt, att Första Kammaren skulle kunna genomdrifva sin mening. Jag tror det likvisst icke. Men om då i den gemensamma voteringen Andra Kammarens beslut blir Riksdagens, så hafva vi ju ändå kommit till de högre skattesatserna, hvilka jag för min del icke tror komma att verka skadligt på bryggerihandlingen, just därför att om i en gemensam votering Andra Kammarens beslut segrar, så komma vi att få med § 53 — nej, den är borttagen, men i hvilket fall som helst få vi då ett beslut, som kan anses riktigt.

Herr Petri: Då jag icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets förhandlingar, när det nu föredragna sammanjämningsförslaget bragtes å bane, vill jag i stället be att få till kammarens protokoll antecknad, att jag, med de åsikter jag har i frågan, icke kan gilla utskottets förevarande hemställan. Jag har förfäktat principen om s. k. ren maltskatt, och jag har icke funnit någon

anledning att frågå denna min ställning, men med anledning af frågans nuvarande läge och riksdagens snara slut har jag för närvarande icke något yrkande.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

Herr Almström: Då herr Bergendahl yttrade, att jag vid frågans första behandling ställde mig på den Tillbergiska reservationens ståndpunkt, var det nog riktigt. Men jag gjorde det med följande ord: »Efter hvad jag har anledning att tro — men jag kan naturligtvis icke garantera det — kommer Andra Kammaren att antaga utskottets förslag. Skulle då Första Kammaren taga herr Tillbergs reservation, så finge vi vid en blifvande sammanjämkning en mycket lämplig grund att utgå från. Vi kunde då antagligen bestämma skattesatserna så, att de blefve billiga och rättvisa, på samma gång tillverkningen af svagdricka blefve fri.» Det var den mening jag uttalade, då frågan först behandlades i kammaren, och oakadt jag intagit den ståndpunkten, insatte mig friherre Klingspor och herr Bergendahl bland de till sammanjämkning utsedda delegerade. Det var ju naturligt, att jag skulle förfäktas samma åsikt, som jag uttalat i kammaren.

Jag skall dessutom be att få meddela, att försök gjordes att få en sammanjämkning på grund af herr Tillbergs reservation, men oakadt vi, så länge tiden tillät, vidhöllo detta, lyckades det dock icke, och hellre, än att frågan om sammanjämkning skulle falla, antogo vi det förslag, som nu senast framkommit från utskottet, hvilket förslag jag ovilkorligen måste anse vara det ur rättvisans och billighetens synpunkt riktigaste.

Herr Bergendahl nämnde, att genom antagande af 53 §, herr Trapps förslag, man med bibehållande af de af Kungl. Maj:t föreslagna skattesatserna skulle hafva vunnit ungefär detsamma, som man nu vill vinna. Det är visserligen sant, att denna paragraf varit underkastad granskning af kontroll- och justeringsbyrån, men som gammal fabriksidkare vågar jag bestämt påstå, att den där föreslagna kontrollen skulle blifva så pinsam och så dyrbar, att yrkesidkarne, hellre än att underkasta sig den, skulle afstå från den fördel, som vunnas därigenom. Och jag kan i detta hänseende åberopa åtskilliga af de näringsidkare, som sysslat med den rörelse, hvarom här är fråga.

Herr Bergendahl yttrade vidare, att vi borde kunnat nå målet med något ökade skattesatser. Jag vill då påminna, att, om det skulle hafva gällt att jämka blott mellan skattesatserna, det kunnat hända, att det blifvit något midt emellan, i detta fall ett oting, som vållat, att ölskatten kostat näringsidkarne $1\frac{1}{2}$ öre per halfbutelj, i stället för att det nu stannat vid 1 öre, och att följaktligen, då, såsom hans excellens herr statsministern här framhållit, priset i sådant fall antagligen ökats med 2 öre, staten gått miste om det halfva öret.

Jag vidhåller mitt yrkande på bifall.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

Jag ber också att få nämna, att sammanjämningsförslaget blifvit utan diskussion antaget af Andra Kammaren.

Herr Bergendahl: Jag har begärt ordet för att rätta en missägning, som jag nyss gjorde mig saker till. Det är verkligen så, att, om det blir gemensam votering och Andra Kammarens beslut skulle segra, den tillämnade 53 § därmed är antagen eller den paragraf, som tillförsäkrar bryggerierna en öfvergångstid af fem år.

Hvad beträffar höjningen af priset, skulle ju, om herr Weinbergs m. fl. reservation antoges, ölet för konsumenten fördyras med bortåt 1 öre per halfbutelj. Skulle nu sammanjämningsförslaget antagas med dess betydligt sänkta skattesatser, föreställer jag mig och är jag öfvertygad om, att för bryggeriidkarne skatten komme att betydligt understiga 1 öre per halfbutelj, men nog finge allmänheten ändock betala hela öret. Det är, efter hvad jag tycker, ej fullt lämpligt att på så vis bereda bryggeriägarne en fördel.

Herr Tillberg: Som herrarne behagade påminna sig, var den hufvudsakliga anledningen till min och herr Lindblads reservation den, att vi ville, att ingen orättvisa skulle begås, utan att samtliga bryggerier i riket, stora eller små, fortfarande skulle kunna med ungefär samma ekonomiska resultat som förut bedriva sin verksamhet. I det fallet har jag genom sammanjämningsförslaget fått mina önskingar uppfyllda, ty relationen mellan skattesatserna lämnar just denna frihet för alla att lefva. De första skattesatserna förefalla visserligen mycket innormala, men jag föreställer mig, att en justering framdeles kan ifrågakomma med bibehållande af ungefär samma proportion.

Af mitt förslag följde också, att en stor portion svagdricka skulle blifva skattefri. Om man räknar noga, skulle med tiden närmare 100,000,000 liter svagdricka hafva blifvit skattefritt, hvilket innefattar, att ungefär 500,000 medborgare skulle få dricka sig otörstiga på svagdricka året rundt. Mitt förslag innebar sålunda en ganska stor skattefrihet. Jag tror emellertid icke, att under de närmaste tio åren mera svagdricka än nyss är sagdt skulle komma att konsumeras per år. Jag känner förhållandena i vårt grannland Norge. Där är svagdricka också skattefritt i motsats mot öl, men man dricker ej mycket svagdricka, ledsamt nog, utan företrädesvis öl. I samma mån som våra arbetares inkomster ökas och deras ställning förbättras, kommer nog också i vårt land svagdricka att intaga en ringare ställning än öl.

Jag är öfvertygad om, att, därest sammanjämningsförslaget faller och vi skola gå till gemensam votering, utskottets förslag skall segra, med hvilket obestriddigt vissa orättvisor äro förbundna, och jag ber därför att få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Friherre Klingspor: Ja, nog är det gifvet, att med de nya skattesatserna, såsom herr Bergendahl sade, en premiering skulle äga rum, en extra premiering af ölbryggerierna. Detta är alldeles säkert. Och vi se af tabellen på sid. 4, att det blefve ungefär 55 bryggerier, som komme att i skatteinkomst lämna mindre, än kontrollen öfver dem skulle kosta. Det blefve således en extra utgift för staten i detta fall.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

Hvarför jag nu begärde ordet, var egentligen med anledning af herr Almströms yttrande. Han påminde om, hvad han sade i kammaren, när han yrkade bifall till herr Tillbergs förslag; och det var ju fullkomligt riktigt, men jag vill då också påminna om, hvad jag sade. Jag sade, att, om jag slutligen skulle nödgas rösta för herr Tillbergs förslag, jag alldeles icke skulle göra det ur den synpunkt, som herr Almström framhållit, att det kunde lämpa sig för ytterligare sammanjämkning, utan emedan herr Tillbergs förslag vore det yttersta, hvartill jag kunde gå i den vägen. Jag finner en förklaring till herr Almströms ståndpunkt i hans yttrande, att frigifvandet af 20,000 kilogram malt för svagdricks-tillverkning skulle vara detsamma som att släppa lös hela svagdricksbrygden. Det är ett mycket stort misstag, och det visar sig ju, att om man släpper efter, som han vill, inkomsten af skatten minskas med 3,000,000 kronor. Det är det misstaget, som han begått. Han anser det vara en bagatell, men för min del tycker jag verkligen, att han borde hafva kommit till insikt om, att frågan rör sig om millioner, och att den är större, än han tänkt.

Han anmärkte, att jag röstat på honom som delegerad i utskottet. Det gjorde jag därför, att jag hade någon förhoppning om honom och ej ville vara för sträng. Jag sökte också att mota inval af en annan delegerad, som höll på utskottets förslag. Ingen kan sålunda med skäl förneka, att jag gjort hvad jag kunnat för att få min mening igenom i utskottet, ehuru det icke lyckats mig. Och om jag ej nu kan hindra beslutet, kan jag åtminstone prote-
stera däremot till det yttersta.

Herr statsrådet Meyer: Då Första Kammaren som bekant har baserat sitt beslut på en helt annan princip än Andra Kam-
maren, anhåller jag att få upplysa, att, om jag icke ansett mig kunna tillråda Konungen att framlägga ett maltbeskattningsförslag, baserad på principen om ren maltskatt, det är därför, att jag för min del haft den uppfattningen, att öl och svagdricka i själva verket äro alldeles skilda saker, ehuruval båda äro maltdrycker. Jag skiljer ej på dem därför, att öl har större alkoholhalt än svagdricka, utan jag skiljer på dem därför, att ölet efter mitt förmenande måste hänföras till öfverflödsartiklarna, det vill säga varor, hvilka man skulle kunna undvara. Däremot anser jag, att svagdricka är en nödvändighetsartikel, och detta därför, att svagdricka måste konsumeras i stället för annat just af de allra minst bemed-

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

lade här i landet. Det har blifvit mig sagdt, att nästan öfverallt i landet svagdricka användes i fabriker och af jordbruksarbetare vid deras arbete på fältet, förutom att det förbrukas öfverallt i hushållen, och min egen erfarenhet har lärt mig detsamma. I de fabriker, med hvilka jag haft att göra, har det alltid funnits svagdricka tillgängligt för arbetarne, liksom jag sett åtminstone i södra Sverige, huru jordbruksarbetarne hafva svagdricka med sig ute på fälten. Det är därför jag anser, att svagdricka är en nödvändighetsvara, som ej får fördyras. Det är visserligen sant, att, om man tager en måttlig skatt, den blir så liten, att den ej spelar någon betydande roll i afseende på priset. Men huru litet man än fördyrar varan, kommer det alltid att finnas något mer eller mindre berättigadt missnöje, till hvilket man kanske bör taga hänsyn.

Men icke nog med detta, utan det är också en annan sak. I städerna och på sådana ställen å landsbygden, där befolkningen är tätare, skulle nog, äfven om man införde skatt på svagdricks-maltet, behovet af svagdricka kunna tillgodoses. Men svagdricka är en vara, som ej kan transporteras långa vägar. Den håller sig nämligen icke och tål ej transportkostnader. Därför är det naturligt, att små svagdricksbryggerier måste uppstå öfverallt i landet för att tillgodose de lokala behoven. Men om man skulle lägga skatt på maltet, som användes i dessa svagdricksbryggerier, måste det finnas en ordentlig kontroll öfver dem, ty det förmodar jag, att ingen vill vara med om att släppa kontrollen lös eller att nöja sig med dålig kontroll för dessa bryggerier. Den kontroll och de anordningar, som skulle blifva nödvändiga till följd af en så långt utsträckt maltbeskattning, skulle emellertid ställa sig så dyrbar, att maltskatt på svagdricka skulle vara detsamma som omöjliggörande af alla små svagdricksbryggerier, och då skulle behovet af svagdricka icke kunna blifva tillgodosedt.

Det är det, som gör, att jag för min del tror, att man icke kan införa ren maltskatt, d. v. s. skatt på allt malt, här i landet, huru riktig den principen än må synas vara.

Jag slutar med att tillägga, att jag icke har någonting att erinra emot, om Första Kammaren skulle biträda det beslut beträffande sanmanjämningsförslaget, som Andra Kammaren redan fattat.

Herr Leman: Att bestämma gränsen mellan en nödvändighetsartikel och en öfverflödsvara torde i allmänhet vara ganska svårt. Dessa begrepp flyta ofta tillsammans. Hvad särskildt beträffar öl och svagdricka må det vara, att för den fattigare arbetsklassen ölet måhända kan anses som en öfverflödsartikel, men lika visst är, att för medelklassen, hvilken man i allmänhet förbiser både i Riksdagens och kommunernas rådslag, ölet enligt min åsikt är långt ifrån en öfverflödsartikel, och för den klassen får ölet ofta remplacera soppan till middagen. Jag tror således icke, att man

kan säga om den ena af dessa drycker, att den är en öfverflödsartikel, och om den andra, att den är en nödvändighetsvara.

Men jag begärde ordet egentligen blott för att få till protokollet antecknad, att jag vidhåller den ståndpunkt, som jag intog förra gången frågan här förevar, nämligen att det bör vara en ren maltskatt.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om beskattning
af maltdrycker.
(Forts.)*

Jag anser vidare, att det förslag till så kallad sammanjämkning, som här föreligger, alldeles icke innebär någon sammanjämkning. Det är, som en talare på västgötabänken yttrade, mycket mera en kapitulation. Jag vet ej, hvart Första Kammarens majoritet tagit vägen.

På dessa skäl och på de af friherre Klingspor och herr Bergendahl förut anförda skall jag tillåta mig att yrka afslag å sammanjämningsförslaget.

Herr Wester: Det är alldeles gifvet, att, huru väl ett sammanjämningsförslag än må göras, icke alla blifva tillfredsställda med detsamma. Men hvad som särskildt förvånar mig är verkligen den siste ärade talarens anförande. Han yttrade, så vidt jag uppfattade honom rätt, förra gången, att den gröfsta anmärkningen mot då föreliggande förslag gällde det monopol, som beviljades vissa af de nu befintliga svagdricksbryggerierna. Detta monopol skulle genom sammanjämkningen helt och hållet bortfalla. Den orättvisan skulle sålunda sammanjämkningen förtaga. En annan anmärkning, som då gjordes mot utskottets förslag, var riktad mot öfvergångsstadgandet. Den gjordes af den förre kommittéordföranden. Äfven detta öfvergångsstadgande, som skulle vålla så många svårigheter och sådan osäkerhet i kontrollen och så vidare, har fallit bort. Men hvad har man måst ersätta detta med? Jo, man har måst ersätta det genom att sänka skattesatsen för de allra minsta bryggerierna. Det har legat en fara öfver hela denna frågas lösning därnti, att de små bryggerierna skulle komma att drabbas af en så hög skatt, som de ej skulle kunna bära. Det är därför, som sammanjämkningen måst sätta skattesatsen så lågt, som nu är föreslaget för de allra minsta bryggerierna. Denna låga skattesats är i det hela endast en öfvergångsbestämmelse, som kan rättas framdeles, när organisationskostnader och sådant blifvit vederliga.

Nu framhöll den siste ärade talaren, att den rena maltskatten är det enda riktiga, och att man ej borde frångå densamma. Ja, det yttrades många gånger i onsdags, att den rena maltskatten är i princip det riktiga. Men då den nu icke kan genomföras i Riksdagen, undrar jag, om det är skäl att hålla på den principen. Första Kammaren har visserligen i sammanjämningsförslaget fått släppa denna princip, men den har vunnit i realiteten. Den har fått bestämma skattesatserna i det hela.

Jag yrkar bifall till sammanjämningsförslaget.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å föreliggande memorial yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle vidhålla sitt i frågan förut fattade beslut.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt memorial n:o 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och vidhåller sitt i frågan förut fattade beslut.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 30.

Vid föredragning af bankoutskottets sistlidna dag bordlagda memorial n:o 10, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning af första särskilda utskottets under gårdagen bordlagda memorial:

n:o 8, i anledning af kamrarnas beslut i fråga om utskottets hemställan i punkterna 2, 3 och 4 af utskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner n:o 33 a och n:o 33 b; och

n:o 9, angående aflöning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande andra särskilda utskottets nästlidna dag bordlagda memorial n:o 10, i anledning af dels återremiss, dels skiljaktiga beslut rörande vissa delar af utskottets utlåtande angående skogslagstiftning och därmed i samband stående ämnen.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Friherre Gripenstedt: Jag finner visserligen icke det förslag till förändrad formulering, som utskottet framlagt, fullt klart och tydligt framhålla den mening, som föranledt återremissen; men då denna mening dock kan inläggas i formuleringen och då den i kammaren förda diskussionen icke lämnar rum för någon tvekan om det verkliga syftet, har jag intet yrkande att göra.

*Om lagbestäm-
melser i syfte
att förekomma
vanvård af
fideikommiss-
skogar.*

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Vid föredragning af andra särskilda utskottets under gårdagen bordlagda memorial, n:o 11, angående ersättning åt utskottets kanslipersonal och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran, Första Kammarens tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtande n:o 24.

Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
S:t Louis.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 13 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 90, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition om anslag för Sveriges deltagande i världsutställningen i S:t Louis år 1904, dels ock två i samma ämne väckta motioner.

Herr Fosser: Herr grefve och talman, mina herrar! Både majoriteten och minoriteten inom utskottet hafva varit eniga därom, att något anslag till deltagande i den industriella afdelningen af världsutställningn i S:t Louis icke borde beviljas och att motionerna följaktligen borde lämnas utan afseende i den delen. Såvidt jag vet, har nämligen icke en enda industriidkare begärt att få deltaga i denna utställning, och det finnes icke alls någon utredning, vare sig i afseende å det penningbelopp, som skulle erfordras, eller i afseende å plan för en industriell utställning; en sådan är äfven af Kungl. Maj:t afstyrkt, och därtill kommer, att den efter utskottets förmenande skulle blifva alltför dyr.

Däremot hafva reservanterna funnit, att Kungl. Maj:ts proposition utgör en lycklig medelväg mellan utskottets och motionärernas förslag och därför bör bifallas. Hufvudskälet för detta bifall ligger i det allmänt kända förhållandet, att i Amerika äro bosatta omkring en och en half million svenskar eller afkomlingar af svenskar, hvilka lifligt önska, att Sverige måtte låta sig representeras vid den stundande världsutställningen, och det vore kanske orätt både mot oss själfva och mot dessa våra landsmän att helt och hållet uteblifva. Det vore mindre riktigt mot våra konstnärer att icke understödja dem i deras bemödanden att göra det svenska namnet känt och äradt, på samma gång som de kunde bereda sig väl behöfliga afsättningsmöjligheter för sina alster. Men i synnerhet vore det efter mitt förmenande både olämpligt och oriktigt att visa likgiltighet för de många landsmän där ute, hvilka på så många sätt ådagalagt sin sympati och sin välvilja för moderlandet, icke minst genom de rika penningbidrag, 5 å 6 millioner om året, som de sända till sina anförvanter i Sverige, och nu senast genom den penningssändning af öfver en half million kronor, som tillgodokommit de nödlidande i Norrland. Att icke på minsta vis tillmötesgå, utan säga ett kallt nej till en önskan, som ytterst har sin rot i samhörighetskänslan med och i kärlek till det gamla fosterlandet, det vore kanske ett något hårdt tillvägagångssätt. Vi böra därför, såvidt jag förstår, deltaga i den blifvande världsutställningen. Visserligen kan vårt deltagande, om vi bifalla den kungl. propositionen, icke blifva vare sig storartadt eller omfångsrikt; men det kan i alla fall blifva af ej ringa betydelse därigenom, att man kan gifva en bild af den svenska kulturståndpunkten på ett par mycket viktiga områden, konstens och industriens, områden, där vi äga goda förutsättningar för att kunna bestå i täfningen äfven med de stora och rika nationerna. Vi böra icke heller förgäta, att vi genom våra landsmän där ute kunna underhålla och befordra den vänskapfulla

stämning för vårt land, som är rådande hos det stora amerikanska folket.

Jag anhåller därför, herr grefve och talman, att få yrka bifall till den af mig med flera vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Tamm, Hugo: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag förstår alltför väl den obenägenhet, parad med en viss rädsla, som från industriidkarnes sida uttalats mot att deltaga i denna exposition. Det är ju gifvet, att detta är förenadt med mycket besvär, med icke obetydliga kostnader och med jämförelsevis ringa utsikt till att några handelsförbindelser skola komma att i Amerika knytas mellan köpare där och säljare här i Sverige, med undantag möjligen för en del varor, som närmast kunna räknas under rubriken konstslöjd. Jag förstår således fullväl deras rädsla, ehuru jag visserligen förmodar, att, därest vi komma att deltaga i utställningen, det skall här, liksom eljest ofta varit fallet, visa sig, att den ene efter den andre skall önska att sälla sig till utställarne och deltaga i denna exposition.

Men i det dagliga lifvet vet man alltför väl, att s. k. visiter i och för sig icke äro mycket att räkna på; deras ändamål är naturligtvis att förmedla ett närmare umgänge efter hand mellan olika personer och olika familjer. Dessa industriutställningar hafva också allt mer och mer antagit karaktären af förmedlingsanstalter, där nationerna lära känna hvarandra och komma i beröring med hvarandra. Det har också kommit därhän, att man icke må undra på, om, när framställning göres på en regerings vägnar om deltagande i en sådan utställning, det anses på sätt och vis väcka en viss misstämning, om man nekar att i densamma deltaga, och det kan äfven gå så långt, att detta verkligen åstadkommer skada.

Jag har haft personlig erfarenhet härutaf rörande en utställning, där Sverige nekade att deltaga — det var i Paris 1889 — under det att Norge skyndade att deltaga i densamma. Genom en person, som är en af Daily News förnämsta skribenter och med hvilken jag är mycket nära bekant, blef jag ett par år efter pariserutställningen satt i tillfälle att vara tillsammans med åtskilliga ledande personer inom pressen och inom Frankrike, och af dessa hörde jag ständigt och jämt denna klagan, att Sverige hade i detta afseende försummat det ömtåliga Frankrike, hvilket framkallat en viss motvilja mot vårt land, under det att på samma gång en synnerligen stor välvilja växt upp gentemot Norge. Detta gaf särskildt pressen anledning att i notiser framhålla Norge, under det att Sverige negligerades. Jag fann, att samma förhållande genom de franska tidningarna blifvit rådande i Belgien. När det gällde underrättelser från Skandinavien, stod det alltid »la Norvège» och så möjligen något litet om Sverige. Jag talade vid utgifvaren af en utaf de största tidningarna om detta, och han sade: det är tonen här, Norge håller sig framme och gör sina meddelanden,

Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
St Louis.
(Forts.)

under det att Sverige, särskildt genom att icke deltaga i utställningen, visat, att det icke bryr sig så särdeles mycket om oss. Jag har härpå ett ännu mera eklatant exempel. Jag satt vid samma tillfälle såsom regeringsombud i en kongress, där den kände Beernaert, Belgiens ministerpresident, var ordförande. Han uppropade mig: Monsieur Tamm, från Norge. Då detta första gången inträffade, svarade jag, att jag icke vore Norges, utan Sveriges ombud. Dagen därpå upprepades det, och då hade jag intet annat att göra än att stå upp och säga: för min del skulle jag anse det såsom en stor heder att få representera Norge; men däremot är jag icke lika säker, att det norska ombudet — hvilket för öfrigt icke yttrade sig — skall känna sig fullt belåten med detta, och därför skall jag be att få bibehålla min egenskap af svenskt ombud. Jag talade sedermera vid monsieur Beernaert, och till och med för en så framstående person hade »la Norvège», tack vare pressen, blifvit det mest framträdande landet. Orsaken härtill syntes mig till stor del ligga just i detta, som sårade fransmännen så mycket, nämligen att vi icke voro med år 1889.

Under sådana förhållanden kan jag icke undertrycka den tanken, att det numera anses såsom något nästan ohöfligt, om man kan, men icke vill svara på en sådan inbjudning som denna, hvilken två gånger utgått till Sverige. Men här finnes en annan sak, som för mig kännes tung. Om vi skulle säga nej, under det att samtliga öfriga europeiska nationer deltaga i utställningen, så förefaller det mig, som om Sverige antingen skulle akta sig så ringa och obetydligt eller anse sig hafva kommit i en sådan ställning, att det icke är värdt att vara med i de stora europeiska rörelserna; och det land, som så afskrifver sig själf ur nationernas tal, synes mig vara bra nära att rent af blifva glömdt och förglömdt. Det är en gammal sats, att den, som icke vill försvara sig själf, kan icke räkna på att i nödens stund få någon hjälp af andra; och jag tror, att de tillfällen, om hvilka nu är fråga, äro sådana, att man icke bör sänka sitt land i de öfriga ländernas opinion.

Här tillkommer ytterligare ett skäl, som gör mig ännu ifrigare för denna utställning, och det är det, som den föregående talaren nämnde, eller de täta och ifriga framställningar, som från svensk-amerikanernas sida gjorts, i syfte att Sverige icke måtte uteblifva. Man må beklaga, att Sveriges söner hafva lämnat sitt land och flyttat till Amerika i hopp att där vinna en rikligare bärning; man må beklaga, att så pass mycket af kraft och medel förts ur vårt land; men så mycket kunna vi väl säga, att det bör vara oss en glädje att veta och ständigt konstatera, att åtminstone de, som äro söner af vårt land, nästan enstämmigt erkännas bland alla invandrande vara den högst uppsatta nationen; och den makt, som därigenom skänkes dem i det fria Amerika, är långt större, än som betingas af deras ringa antal, jämfördt med unionens stora folkmängd. När man nu ser, att dessa svensk-amerikaner icke

blott segt bibehålla sin kärlek till sitt gamla fosterland, utan äfven söka att på allt sätt till sina barn och efterkommande fortplanta minnet och känslan af det gamla fosterlandet; när man vidare ser, hurusom de göra stora uppoffringar för det gamla landet och visa en sådan känsla af samhörighet med detta, att, såsom redan antydts, efter beräkning ett belopp af inemot 10 millioner kronor om året af dessa svensk-amerikaner sändas till Sverige; så vill jag fråga: skall Sverige afslå en så liten begäran som denna, genom hvars uppfyllande vi skulle för en gång visa, att vi icke glömt dem, såsom de hafva visat, att de icke glömt oss? Det kännes för mitt fosterländska sinne såsom en bjudande plikt att icke stöta bort den hand, som så räcket oss. Och, Gud hjälpe oss, de små staterna, mina herrar, de hafva i detta intressenas tidevarf icke mycket att bygga på; vi hafva snart inga vänner att räkna på. Jag vill tro, att den vänligaste hand, som möter oss, är just dessa svensk-amerikaners; låtom oss icke, mina herrar, stöta bort äfven den handen!

Jag för min del har, såsom herrarne se, i motionsväg föreslagit en högre summa. Jag har gjort detta bland annat därför, att svensk-amerikanerna i detta fall uttalat en önskan, som, äfven den, tilltalar mitt svenska fosterlandssinne, nämligen att det må byggas ett om än aldrig så litet och anspråkslöst hus, öfver hvilket den svenska flaggan skall utan sammanblandning svaja, ett hus, där dessa svensk-amerikaner kunna samlas under denna för dem ännu kära fana. Jag har ansett, att för detta ändamål erfordras en större summa, än Kungl. Maj:t nu har föreslagit. Men det är också min öfvertygelse, att, därest ett beslut i den af mig äskade riktningen komme att fattas, man ofelbart skulle få se, hurusom den ene efter den andre af Sveriges industriidkare komme att sluta sig till industriutställningen och hjälpa till att uppbära densamma.

Det är ju på dessa skäl, som jag vågat hemställa om en större summa. Denna är beräknad efter den kostnad, som betingades af expositionen i Chicago, nämligen 358,000 kronor. Härtill har jag emellertid lagt 42,000 kronor, dels på grund af de något dyrare frakterna till S:t Louis och dels på grund af de i öfrigt stegrade prisen. Det är därför, som jag ansett den af Kungl. Maj:t föreslagna summa icke vara tillräcklig. Under alla förhållanden finner jag den utgift, som motsvaras utaf det af mig föreslagna beloppet, för oss vara af ringa betydelse, då vi därmed kunna vinna hvad jag anser vara en stor vinst, nämligen att vi hålla fast det band af tillgifvenhet, som förenar oss med dem på andra sidan oceanen.

Jag kan, herr talman, icke underlåta att af dessa för mig fosterländska skäl yrka bifall till min motion.

Herr Nyström, Carl: Herr greve och talman, mina herrar! Jag är hvarken motionär eller reservant, utan jag skulle vara mest belåten, om jag finge anse mig återgifva en röst från de djupa

*Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
St. Louis.
(Forts.)*

*Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
St. Louis.
(Forts.)*

leden, hvilken då naturligtvis skulle till en början sagdt klinga i fullkomlig öfverensstämmelse med denna regeringens proposition. Jag skulle emellertid helst önska att få uttala mig till förmån för ett större anslag, ty jag anser, att icke blott den mindre, utan t. o. m. en vida större summa, än nu ifrågasatts, vore väl placerade, om de användes för ett sådant mål som detta; men låtom oss tala om blott den mindre summan.

För min del tror jag, att vi skulle stå oss godt, om vi komme till St Louis med stöd af denna summa. Jag är öfvertygad, att våra konstverk skulle blifva uppskattade — ja, det vill säga, jag förutsätter härvid, att en viss urskillning kommer att göra sig gällande vid valet af de konstverk, som skickas dit, så att icke några af åskådarna i St Louis företaga sig att sätta några förargliga frågetecken i katalogernas marginaler. Under denna förutsättning tror jag, att konstutställningen nog kommer att lyckas. Ännu vissare är jag om framgång för vårt undervisningsväsende. Detta, och särskildt vår folkskola, är att förlikna vid en ung dam, som icke blott förträffligt gör sin tjänst, utan äfven, som det heter, vårdar sitt yttre något för mycket, påstå somliga, men i alla fall så, att hon kan presenteras i de bästa sällskap och där finna beundrare. Således kunna vi önska henne all lycka där ute.

Men det är icke vår berömmelse och vår framgång vid expositionen, som är hufvudsaken. De båda föregående talarne hafva påpekat, och hvarje man, som står här för att tala i denna sak, torde erkänna, att detta icke är hufvudsaken. Hufvudsaken är samhörigheten med våra landsmän där ute. Man har talat något för mycket, synes det mig, om dessa hjälpsändningar, om detta understöd, som vi fått eller kunna få från Amerika. Jag skulle önska, att vi talade mindre om detta och mera om det sinnelag, som ligger bakom dessa hjälpsändningar, ty detta sinnelag, denna samhörighetskänsla, detta medvetande om ett bestående samband med det gamla moderlandet, det är hufvudsaken. Det gäller nu för oss att i Amerika uppehålla vår popularitet, och detta är en sak, som i förevarande fall är viktigare än hvarje annan. För detta ändamål behöfva vi vidmakthålla och förstärka sambandet med våra fränder där ute, som i sin tur hos sina nya landsmän skola tala godt om oss. Man vet icke, huru världens öden komma att ställa sig under de stundande decennierna, och det vore en ovärderlig förmån att vid eventuella förvecklingar i världspolitiken kunna påräkna den medkänsla, som i Förenta Staterna hålles vid lif af de där bosatta svenskarne. Det är därför, som jag helst skulle vilja betrakta denna sak ungefär så, som när en gammal mamma gören liten födelsedagsfest åt sina välartade barn utan att begära annan gengäld än deras kärlek. Så skall den betraktas; en dylik sinnesstämning och samhörighetskänsla bör här få sitt uttryck. Det är därför och emedan jag anser, att det icke blott är en förmån, utan också en plikt att vårda denna samhörighetskänsla, som jag, herr

greffe och talman, på det ifrigaste ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Almström: Jag kan i allo instämma i hvad herr Hugo Tamm yttrade och har till hans lika värtaliga som utförliga anförande föga att tillägga. Jag ber blott att få betona hvad jag anser vara det förnämsta skälet för Sveriges deltagande i S:t-Louisutställningen, nämligen att, sedan särskildt det sista årets erfarenhet visat, att våra landsmän där ute icke glömt sitt gamla fosterland, vi ock skulle visa, att vi ej glömt dem.

Jag tror icke, att ett deltagande i utställningen kommer att för vår industri medföra några afsevärda ekonomiska fördelar; men å andra sidan tror jag, att en utställning, som skulle omfatta endast skön konst och skolväsen, blir för litet omfattande och icke kommer att på ett värdigt sätt representera Sverige. Det är därför som jag, i likhet med herr Tamm, anser ett anslag på 400,000 kronor böra här beviljas; men jag skulle vilja vid detta anslag fästa ett villkor. Jag tillåter mig därför yrka bifall till herr Hugo Tamms motion på det sätt, att Riksdagen måtte, utöfver de af Kungl. Maj:t föreslagna 120,000 kronor, ställa till Kungl. Maj:ts disposition ett belopp af 280,000 kronor att användas till en utställning i S:t Louis af svenska konstslöjd- och industriartiklar, om Kungl. Maj:t efter därom verkställd undersökning finner, att en sådan utställning kan på tillfredsställande sätt anordnas.

Friherre Palmstierna: Då utskottet afstyrkt så väl Kungl. Maj:ts proposition som de i ämnet väckta motionerna, torde det tillåtas mig att yttra några ord till försvar för denna utskottets hemställan.

Först må det tillåtas mig att säga något om det begärda anslaget å 400,000 kronor. Detta är ju en ganska betydande summa penningar; men om utställningen får de dimensioner, som antydts, lär nog detta belopp icke förslå. Det är dessutom en fråga, hvad nytta man egentligen har af denna utställning; och för en sådan summa borde man väl hafva någon motsvarande nytta. Jag har varit med vid ganska många utställningar; och jag har fått det intrycket, att den nytta, industriidkarne ha af utställningarna i form af ökad afsättning, är ganska ringa, så framt det ej rör någon särskildt framstående bransch. Och att vi skulle kunna täfla med den amerikanska industrien, tror jag icke mycket på. Min uppfattning af utställningarna har ofta varit den, att för ett litet land som Sverige skulle penningarna vara bättre använda till stipendier för att skicka ut unge män att inhämta hvad man i de stora länderna upfunnit och ernått; och alldeles säkert är, att här beloppet skulle vara nyttigare användt till stipendier åt våra industriidkare för att låta dem å denna utställning se, hvilken hög ståndpunkt den amerikanska industrien intager.

Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
S:t Louis.
(Forts.)

Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
S:t Louis.
(Forts.)

Hvad åter anslaget å 120,000 kronor beträffar, har jag äfven instämt i utskottets hemställan om afslag å detta belopp. Först talas det om våra konstnärer. Ja, dessa konstnärer tala om, att den svenska konsten skulle beredas möjlighet att på ett värdigt sätt framträda; men de hålla samtidigt så på sin egen värdighet, att de ej kunna slå sig samman, utan det skall blifva tre skilda utställningar med olika montörer. Sveriges värdighet tyckes ingen af dem tänka på, utan blott på den egna och på afsättningsmöjligheterna. Men de säga därjämte, att endast om offentliga konstsamlingar och enskilda ägare af konstverk deltaga, kan det blifva något af. Jag tror emellertid icke, att det är fördelaktigt att skicka statens samlingar omkring på utställningar, särskildt på andra sidan hafvet. Sådant har skett förut, och statens konstverk foro då ganska illa; och jag tror, att efter de erfarenheter, som vunnits, ej heller någon enskild skall finnas synnerligen angelägen att skicka ut sina bästa målningar till dylika utställningar.

Den andra delen af den tilltänkta utställningen skulle afse skolväsendet. Otvifvelaktigt är ju, att vårt land står ganska högt i detta afseende; men så har ju också en sådan afdelning presenterats på de flesta utställningar allt ifrån år 1873 i Wien, så att för de flesta utländingar lär denna vår skolutställning vara en gammal bekant. Men att söka i detta hänseende täfla med amerikanerna och lära dem något, tror jag ej vara skäl uti.

Frågan har också, tror jag, egentligen icke så mycket gällt att få en konst- och skolexposition till stånd, utan här har mera verkat en känsla däraf, att Sverige borde vara representeradt å denna utställning i Amerika af hänsyn till våra landsmän där ute. Och man kan väl förstå, att Kungl. Maj:t därvidlag haft svårt att säga nej. Nu är det ju emellertid att märka, att vi deltagit i utställningarna både i Filadelfia och i Chicago, så att ingen kan säga, att vi hållit oss undan. Frågan är, i huru många utställningar vi egentligen skola anses skyldige att deltaga. Jag får medgifva, att jag ej vet, om S:t Louis är en stad af lika stor betydelse som Chicago; men jag vet, att i Förenta staterna finnes en mängd andra stora städer, San Francisco m. fl., i hvilka man kan hafva anledning att vänta sig utställningar. Är det meningen, att Sverige då hvarje gång skall nödgas på ett värdigt sätt deltaga?

Sålendes — de egentliga *sakskälen* synas mig här tala emot hvarje anslag. Återstå då de här framhållna *känsloskäl*en, hvilka naturligtvis måste tillmätas en viss vikt. Man måste ju medgifva, att det är en storartad gåfva, som amerikanerna lämnat de nödlidande i Norrbotten, och att detta talar för saken; men frågan är, om det är nog. Här talas äfven om de stora summor, som af svenskamerikanerna årligen sändas öfver till deras släktingar här. Ja, det är sant; men där finnes äfven en annan sak att räkna, nämligen de stora summor, som dessa emigranter kostat vårt land i uppfostran och i fattigunderstöd till dessa släktingar, som de

lämna kvar här hemma. Går man till folkmängdsstatistiken, så ser man, hursom här de närande årsklasserna till stor del saknas och huru proportionen mellan dem och de tärande årsklasserna är en helt annan än i främmande länder; det är denna disproportion mellan å ena sidan barnen och de ålderstigna, å andra sidan mellan klasserna, som tynger på vår skolbudget och på vår fattigvårdsbudget. Den närande kraften — den ha emigranterna tagit bort.

Här har talats om deras känsla för fosterlandet; och den är ju rörande och tilltalande. Men jag får säga, att ännu mera tilltalande hade varit, om de älskat sitt land så, att de ej deltagit i denna emigration, som ruinerar oss genom den ständiga åderlåtningen på lefvande kraft. Hvad vore icke Sverige, om det hade 1½ million invånare mera?

För min del kan jag således ej finna skäl för beviljande ens af anslaget å 120,000 kronor, utan ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Törneblad: Den siste ärade talaren har riktat en anmärkning mot svensk-amerikanerna, åtminstone mot dem, som äro barnfödda i Sverige och lämnat sitt land för att söka sin utkomst på andra sidan hafvet. Man må därom hysa hvilken åsikt som helst — det torde väl ha varit hoppet om lättare utkomst, som föranledt dem att söka ett hem där borta. Visst är, att de icke lämnat Sverige på sådant sätt, att de ha glömt sitt fosterland. Därom vittna redan de gärningar, hvarom den ärade talaren själf erinrade; och därom vittna i ännu högre grad den känsla, som finnes hos den svensk-amerikanska befolkning, hvilken är infödd i Amerika — barn och barnbarn af de ursprungligen utflyttade. Dessa äro fortfarande fästa vid Sverige med ganska starka band. Denna svensk-amerikanska befolkning, som, om man dit räknar alla af svensk härkomst, uppgår till närmare två millioner, intager genom sin numerär och sin ställning i öfrigt inom den stora unionen en sådan plats, att det icke för oss är skäl att kasta bort de sympatier, som hos dem i rikt mått finnas kvar för vårt land, och som göra, att man kan räkna, att det lefver ett Sverige äfven där borta i Amerika.

Hvar är nu centrum för denna svenska befolkning? Jo, det är just S:t Louis, som ligger omgifvet af de stater, i hvilka skandinav och särskildt svenskar framför allt slagit sig ned. Detta innebär ju en högst väsentlig skillnad mot unionens öfriga städer; och det prejudikat, som genom Sveriges deltagande i en utställning i S:t Louis skulle gifvas, är därför mycket litet farligt. Andra städer hafva nämligen icke det läge, att man kan vänta, att de svenska intressena skola där vara särskildt representerade. Här åter kan man vänta, att svenskarne från kringliggande stater skola strömma till för att se sin gamla fana och se, huru kulturen utvecklats sig i Sverige.

Anslag för Sveriges deltagande i världsutställningen i S:t Louis.
(Forts.)

Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
St. Louis.
(Forts.)

Det är sant, att våra skolmöbler och hvad eljest till skolan hör redan varit utställdt både i Amerika och annorstädes; men dels har utvecklingen härvidlag på sista tiden gått rätt mycket framåt, och dels hafva vi särskildt två anstalter, som ådragit sig en viss uppmärksamhet, väl framför allt hos svenskarne i Amerika. Det ena är vår folkhögskola, som är något speciellt för Sverige, hvarken liknande den norska eller danska folkhögskolan; det andra är vår slöjdundervisning med Näs i spetsen, som ju utlandet visat sådan aktning och skyndat att tillgodogöra sig. Det är icke likgiltigt för oss att vid denna exposition visa vår ståndpunkt å undervisningens område — icke som skulle vi lära dem något, visst icke, ehuru äfven för det landet finnes ett eller annat att lära, men för att visa, huru vi ha det här hemma, särskildt för våra förutvarande landsmän — landsmän ännu, icke i lokal mening, utan genom de hjärtats band, med hvilka de äro med oss förenade.

Hvad angår frågan om anslaget belopp, skulle jag för min del helst se det högre anslaget beviljadt; men det är ju helt naturligt, att, då industriens män icke i någon större omfattning äro hågade att deltaga i denna utställning, man måste söka begränsa sig. Man kan ej heller undra på, att industriens representanter känna sig något uttröttade af de många utställningarna, i synnerhet som de ej anse sig kunna skörda materiella fördelar, svarande emot de ekonomiska uppoffringar, som de måste underkasta sig. Men då nu så lyckligt är, att våra konstnärer verkligen vilja gifva sig ut och visa hvad de förmå, är det ju skäl att taga vara härfpå och tillmötesgå deras önsknings att få vara med. Det är mycket sannolikt, att våra konstnärer, som ju på utställningar både här och där vunnit ganska rikt erkännande för sina prestationer, icke skola gå från denna amerikanska utställning utan ett dylikt erkännande, sannolikt åtföljdt äfven af betydande inköp. Det är känt, att amerikanerna äro mycket benägna för att skaffa sig goda konstverk; och den stora unionens medborgare ha också materiella medel nog därtill. Troligen skulle därför alstren å vår konstutställning till ganska väsentlig del blifva försålda i Amerika. Mycket riktigt är, att det för ensemblen, för helheten af utställningen vore bättre, om man kunde få med några äldre konstverk från statens samlingar; men då detta icke låter sig göra utan alltför stor risk och uppoffring, må man hoppas, att våra konstnärer skola i allt fall visa sig värdiga den ställning, de i konstvärlden intaga, och att möjligen man skall kunna från enskilda samlingar få låna konstverk, som fullständiga intrycket.

För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten å något, som för kammarens ledamöter ej torde vara tillräckligt bekant, nämligen att, enligt tillkännagifvanden i amerikanska tidskrifter, man i St. Louis räknar mycket liberalt med konstens omfattning och utsträcker konstbegreppet till åtskilligt, som på andra utställningar icke räknats till konst. Detta gör det mycket troligt, att man kan kom-

plettera sändningarna af målningar och skulptur med åtskilligt annat, som därmed står i närmaste samband.

Alla dessa skäl, men framför allt hänsyn till våra landsmäns — jag kallar dem så — önskingar och förhoppningar, föranleda mig att, i enlighet med reservanternas hemställan, yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Och då jag det gör, vill jag särskildt erinra därom, att om man ock understundom tyckt, att dessa utställningar gått för långt och varit för många, om man ock så att säga gapat öfver för mycket, så skola vi i detta fall kunna visa äfven begränsningens konst genom att sända dit våra konstverk och sådana alster, som påminna om vårt undervisningsväsen med hvad därtill hörer och äro ägnade att ställa särskildt denna sida af vår kultur i bästa belysning.

*Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
S:t Louis.
(Forts.)*

Herr Hummel: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva min anslutning till herr Almströms förslag. Jag anser nämligen för sannolikt, att, om det belopp han föreslagit ställes till regeringens disposition, det sedermera skall visa sig, att en hel del industriidkare, som nu icke tänka på deltagande, likväl senare komma att göra det. Deltagandet blir kanske icke så stort, men man kommer nog med det bästa. Jag ber därför få yrka bifall till herr Almströms förslag.

Herr von Möller: Jag hörde just nyss en talare, som nämnde något om begränsningens konst. Jag är visserligen mycket angelägen om, att vi visa det bästa vi hafva för utlandet, men skola vi visa denna konstbransch som benämndes »begränsningens konst», tror jag verkligen vi komma att lyckas och nästan taga första priset på ifrågavarande utställning. Jag frågar eder, mina herrar, är det meningen att anslå 125,000 kronor till en utställning, för hvilken egentligen behöfdes mångdubbelt? Jag vill här alls icke ingå på någon konstkritik öfver våra mer eller mindre konstiga konstutställningar. Emellertid tror jag, om enskilda ägare af taflor, skulptur o. s. v. hålla sig undan samt äfven staten uteblir, att utställningen blir minst sagdt mager. Hvad förslå 125,000 kronor till en utställning i en af världens dyraste städer? Motionärerna nämna, såsom jag vill minnas, något om uppförande af en svensk utställningsbyggnad, hvilken man skulle kunna få för några hundra tusen kronor. Men jag har blifvit något rädd för våra utställningsbyggnader; arkitekturen eller åtminstone utställningsarkitekturen torde icke stå så synnerligen högt hos oss för närvarande, och jag ber blott att i herrarnas minne få framkalla den där blandningen af rättfälla och pansarfartyg, som vi exponerade på pariserutställningen, och hvilken väckte ett visst berättigadt uppseende, ehuru säkerligen icke för oss smickrande. Skall man nu för denna lilla summa, som är föreslagen, arrangera en utställning med tillämpning af »begränsningens konst», blefve enligt min öfver-

Anslag för
Sveriges
deltagande i
världsutställ-
ningen i
S:t Louis.
(Forts.)

tygelse resultatet blott »to make darkness visible». Detta vill jag icke vara med om och yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Wijk: Såsom reservant ber jag få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Min öfvertygelse är, att 120,000 kronor, då positionen inskränkes till konst och undervisningsväsende, är bra mycket mer tillfredsställande, än om Riksdagen skulle bifalla motionärernas förslag om anslag af 400,000 kronor, då därmed äfven industrien skulle inrymmas plats å utställningen. Jag är dessutom fullt öfvertygad, att motionärernas förslag icke har någon utsikt att gå igenom, hvarför jag inskränker mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr Törnebladh: Jag skulle icke hafva begärt ordet en gång till, om det icke vore för att bemöta den ärade talaren på hallandsbänken, Talaren tycks icke hafva förstätt hvad jag sade, då jag talade om att vi böra begränsa oss. Begränsningen ligger däri, att vi icke skulle utsträcka oss öfver alla områden, en sådan utställning brukar omfatta, utan inskränka oss till tvenne särskilda områden, konst och undervisningsväsendet; och att de 120,000 kronorna därvid skola räcka, därför lämnar det till den kungl. propositionen hörande statsrådsprotokollet tillräckligt bevis.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats:

1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o) att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr *Fosser m. fl.* vid utlåtandet afgifna reservation;

3:o) af herr *Tamm, Hugo*, att kammaren måtte bifalla den af honom och friherre *Rappe* i ämnet väckta motion; och

4:o) af herr *Almström*, att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas på det sätt, att Riksdagen förutom de af Kungl. Maj:ts föreslagna 120,000 kronor ställer till Kungl. Maj:ts disposition ett belopp af 280,000 kronor att användas till utställning i S:t Louis af svenska konstslöjd- och industriartiklar, om Kungl. Maj:t efter därom verkställd undersökning finner, att en sådan utställning kan på tillfredsställande sätt anordnas.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det under 2:o) här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen upptog hvar och ett af de öfriga tre yrkandena med hemställan, huruvida

kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till utskottets hemställan.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Almströms yrkande i ämnet, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande n:o 90 antager bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Almströms yrkande i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 60.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som afslår hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 90 och antager det förslag, som innefattas i den af herr Fosser m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Almströms yrkande i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 24.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 13 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring af vissa i kungl. kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser beträffande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner samt en i ämnet väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang.
förvärfvande
åt statsverket
af Trollhätte
nya kanal-
bolags fasta
egendom m. m.*

Föredrogs å nyo statsutskottets den 13 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 92, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående förvärfvande åt statsverket af Trollhätte nya kanalbolags fasta egendom m. m.

Friherre Klingspor: Såsom herrarna hört, föreligger här en motion af herr Segerdahl m. fl. i Andra Kammaren, som afser framställning till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte utreda och eventuellt förbereda aftal med Nya Trollhätte kanalbolag om statens öfvertagande af sagda bolags såväl kanal som öfriga tillhörigheter. Denna fråga sammanhänger omedelbart med den, som var före i statsrevisionen rörande kanalbolaget, och om hvilken jag yttrat mig här i kammaren. Jag har framhållit i hvilken betydande grad statens intressen beröras af detta bolags verksamhet. Jag har äfven framhållit att hurusom, oaktadt de förmåner, som medgifvits statsverket få i bolaget insätta ordförande samt utse revisorer för statens räkning, ändock hela saken blifvit förryckt och staten beröfvats hela den fördel af dess mycket stora ekonomiska insats i företaget, af hvilken man kunnat hafva berättigad anledning att vänta annat resultat. Den trygghet, som skulle ligga i nämnda förmåner, är alldeles borta, såsom det visar sig, och om man här vill rädda hvad räddas kan, bör ovillkorligen Trollhätte kanalbolag inköpas för statens räkning. Det kan aldrig vara någon farlig affär för statsverket, emedan detta bolag är en ganska rentabel affär, som gifver god vinst och utom dess har vissa fonder upplagda, hvilket gör, att den köpeskillning, hvarom man kan öfverenskomma, icke torde blifva synnerligen farlig. Men af stor vikt är, att man kommer till förhandling med bolaget i saken, medan ännu är i någorlunda färskt minne det sätt, hvarpå bolaget behandlat statens intressen, hvilket väckt ett så allmänt ogillande, fastän naturligtvis den stora oegentligheten ligger längre, flera år tillbaka. En fråga som denna kunde man hafva rätt att vänta, att statsutskottet skulle behandla med den största sorgfällighet, eller ock borde det åtminstone hafva gifvit ett godt skäl, om det anser, att icke utredning bör ske. När jag genomgår statsutskottets yttrande i denna sak, kan jag emellertid icke undgå att finna, att det enda skäl, som förebragts för afslag, är absolut oriktigt. På sidan 12 af utlåtandet läses nämligen: »Denna fråga står dock enligt utskottets förmenande i så nära samband med frågan om tillgodogörande af

den kronan tillhöriga vattenkraften i Göta älf vid Trollhättan, att dessa båda frågor synas böra gemensamt behandlas. Hvad sistnämnda fråga beträffar, torde den emellertid icke kunna till afgörande upptagas, förrän visshet vunnits om, å hvilken sida af Göta älf, den östra eller västra, kraftuttagningen bör förläggas; och härom pågå för närvarande undersökningar.» Jag säger: det är ett fullständigt groft missgrepp af utskottet att taga till förevändning att underhandlingar, icke kunna inledas, förrän frågan om stationen för tillgodogörande af Trollhättefallens vattenkraft skall förläggas på västra eller östra sidan af älfven blifvit afgjord. Förhållandet blir nämligen det, att i senare fallet, om östra sidan väljes, komma Trollhätte kanalbolags fordringar att ställas ännu högre. Frågan om denna stations förläggande, på ena eller andra sidan har mycket litet att göra med den här föreliggande utom däruti, att äfven är föreslaget, att ingenjör Richert skulle söka uppgöra med kanalbolaget om afstående af jord för visst ändamål. Om detta sker, blir följden blott den, att staten får betala ännu mer vid en uppgörelse sådan motionärerna föreslagit. Jag påstår, att statsutskottets resonemang är oriktigt, grundfalskt och aldrig borde funnits. Motionären har dock ganska väl utredt frågan och visat, att tiden nu var inne att på detta sätt, som här skett, upptaga frågan, sedan högsta domstolens utslag fallit, hvilket är det enda ledande i detta fall; det är åtminstone ett moment, att detta utslag fallit, hvarigenom statens rätt blifvit underkänd. Men därför får man nu upptaga frågan, på hvilka villkor förhandlingarna må kunna ske, för att sedan därefter kunna reglera kanalfrågan ur trafiksynpunkt med hänsyn till de kraf, som på den ställas. Jag beklagar på det lifligaste, att statsutskottet, genom att, såsom jag säger, ofullständigt behandla denna fråga, därvid åberopande sig på en sak, hvars inblandning öfverskattats i betydelse, skjutit undan frågan för närvarande. Jag hoppas, att kammaren, med minne af frågans vikt och betydelse, hvilken icke blott jag ofta betonat, utan hvilken äfven blifvit af flera myndigheter erkänd, vill fatta beslut i frågan.

Saken har varit så allvarligt och grundligt behandlad, att det icke bör vara någon som helst tvekan om sakens synnerliga vikt. Jag anhåller därför, att statsutskottet måtte erkänna, att den motive-ring det anfört såsom stöd för dess hemställen icke har den vägande kraft, det velat nedlägga däri. Utskottet bör medgifva, att en skrifvelse till Konungen med begäran om förberedande underhandling med kanalbolaget är fullt berättigad, och att icke finnes något som helst skäl att uppskjuta med frågans behandling. Herr grefve och talman, jag yrkar afslag på utskottets och bifall till reservanternas förslag — det är tvenne reservanter från Andra Kammaren, som yrka detta —, «att Riksdagen må, med anledning af herr Segerdals ifrågavarande motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.

Ang.
förevändande
åt statsverket
af Trollhätte
nya kanal-
bolags fasta
egendom m. m.
(Forts.)

*Ang.
förvärfvande
åt statsverket
af Trollhätte
nya kanal-
bolags fasta
egendom m. m.
(Forts.)*

Maj:t tacktes med Trollhätte nya kanalbolag inleda underhandlingar för utredande, till hvad pris och under hvilka villkor i öfrigt Trollhätte kanalbolags fasta egendom samt för kanalverkets drift erforderliga lösa egendom må kunna för statsverkets räkning förvärfvas, samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill förhållandena må föranleda.»

Herr Wijk: Herrarne torde påminna sig, att vid förra årets riksdag öfverlämnades en kungl. proposition om tillgodogörande af vattenkraften vid Trollhättan. Det var meningen att förlägga en då föreslagen kraftstation till västra stranden. Detta tillstyrktes af utskottet och godkändes af Första Kammaren, men afslogs af Andra Kammaren. Afslaget motiverades åtminstone till en del därmed, att man först ville hafva undersökning verkställd, huruvida icke denna kraftstation kunde förläggas på östra stranden. Med anledning häraf har Kungl. Maj:t uppdragit åt ingenjör Richert att verkställa den begärda undersökningen, hvilken han nu också fullbordat. Detta hans förslag ligger emellertid, såsom jag förmodar, hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen; åtminstone kommer det att underställas myndigheternas pröfning. Nu är det så, att om ifrågasvarande kraftstation förlägges till östra stranden, har frågan enligt mitt förmenande, och sådan var äfven meningen i utskottet, helt annan betydelse, emedan staten då måste göra upp med bolaget om förvärfvande af mark, som det, enligt en för någon tid sedan i högsta domstolen fallen dom, enskildt äger. Om däremot på grund af myndigheternas pröfning Kungl. Maj:t kommer att föreslå kraftstations förläggande på västra stranden, behöfver staten icke tillhandla sig mark från Trollhätte kanalbolag. Detta behof inträder först då staten i en framtid vill utvidga kanalen, men den har då rätt till expropriation, hvilket den icke äger vis-à-vis vattenkraftens uttagande. Det är på denna grund utskottet ansett, att man borde afvakta myndigheternas bedömande på grund af Richerts förslag, och förutsätter, att Kungl. Maj:t framkommer med fullt utredt förslag, sedan myndigheterna yttrat sig. På denna grund yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Melin: Denna fråga är så viktig, att jag anser, att det varit önskvärdt, att utskottet hade gått längre, än hvad det i närvarande fall gjort.

För min del kan jag icke se, att icke denna fråga borde kunna behandlas, vare sig kraftuttagningen sker på den ena eller andra stranden. Det återstår alltid frågan om trafikvillkoren. Det är en sak som är allmänt bekant för alla, som behöfva trafikera kanalen — icke allenast i Göteborg, utan öfverallt i mellersta Sverige —, att taxan på grund af bolagets privilegium är sådan, att man verkligen förvänar sig öfver att i vår tid sådana taxor kunna bibehållas. Jag har under förlidet år haft anledning att ägna frågan upp-

märksamhet, såsom varande en bland de kommitterade, som rege-
ringen utsett att deltaga i granskningen af kanalbolagets trafik-
taxor. Visserligen har bolaget i åtskilliga afseenden visat till-
mötesgående, men det återstår dock betydligt att därvidlag fordra.
Därför tror jag, att det vore önskligt, att denna fråga behandlades
i den riktning, som reservanterna här föreslagit.

Jag vill icke instämma med friherre Klingspor uti hans allt
för skarpa uttryck om statsutskottets åtgöranden, men i hufvudsak
instämmer jag med honom och önskar, att reservanternas yrkande
måtte vinna kammarens bifall.

Herr Fränckel: Vid behandlingen af detta ärende inom
statsutskottet var det naturligt, att man i första rummet hade att
taga hänsyn till herr Segerdahls motion. Hvad innehåller herr
Segerdahls motion? Jo, först innehåller den en förklaring, att de
rättegångar, som Riksdagen förra gången tog till skäl för att icke
bifalla en så beskaffad framställning angående utredning rörande
inlösen af Trollhätte kanal, ännu icke vore i sin helhet afslutade,
utan, enligt hvad motionären upplyser, ännu faktiskt pågå i viss
utsträckning.

Vidare säger herr Segerdahl, att det är hög tid, att man snar-
ast förklarar sig icke vilja godkänna det förslag till ny kanal,
som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnat in förslag om. Han
ansåg den föreslagna kanalen vara för stor och ville i stället hafva
en mindre kanal; och om denna mindre kanal komme till stånd,
ville han, att den nuvarande Trollhätte kanal skulle bibehållas så-
som ett annex till den nya kanalen.

Hans tredje skäl var det, att han ansåg viktigt, att, om staten
förvärfvade kanalen, staten på samma gång förvärfvade marken
och därpå förlade en kraftstation för egen räkning.

Enligt mitt förmenande har motionären således själf gifvit de
bästa skälen för att nu icke bifalla motionen, ty alla dessa tre
skäl stå kvar — rättegångarna äro icke afslutade, Riksdagen lär
icke vilja förklara väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag olämpligt,
och Riksdagen lär icke vilja, att staten anlägger en stor kraft-
station för egen räkning och för försäljning. Dessa tre skäl äro
fullt talande för den, som har litet inblick i frågan, att för när-
varande icke taga något afgörande steg. Nu har en reservant yr-
kat, att staten skulle inleda underhandlingar med kanalbolaget an-
gående inköp af kanalen, och han stöder sig därvid på, att han tror,
att bolaget skulle vara billigare i priset nu än längre fram.

Jag hemställer då till kammaren, om det kan vara lämpligt
att nu bifalla motionen i sådan form, som reservanterna önska, då
man genom en sådan underhandling snarare skulle försvåra möjlig-
heten att i framtiden förvärfva kanalen, ifall det skulle anses
lämpligt.

*Ang.
förvärfvande
åt statsverket
af Trollhätte
nya kanal-
bolags fasta
egendom m. m.
(Forts.)*

*Ang.
förvärfvande
åt statsverket
af Trollhätte
nya kanal-
bolags fasta
egendom m. m.
(Forts.)*

Nu har herr Melin dragit fram ett nytt skäl för frågans upp- tagande, nämligen de för kanalens trafikerande gällande taxorna. Det skälet har motionären icke talat om. Huruvida det kan vara skäl att inlösa kanalen därför, att taxorna äro för höga, lämnar jag därhän.

Jag kan således icke finna, att det anförts några definitiva skäl för att gå så långt, som motionären föreslagit, och något annat har utskottet icke haft att behandla. Därför tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Klingspor: Det finnes en hufvudskillnad i önskn- ingsarna i saken mellan utskottet och mig.

Jag anser, att statens förhållande till Trollhätte kanalbolag är sådant, att statens intressen därvid göra ett öfvertagande af hela detta bolag af statsverket till ett önskningsmål. Detta har Riks- dagen för öfrigt en gång uttalat, och det är ensamt så tvingande, att när det kommer fram i form af motion, borde denna fråga be- handlas helt och hållet ur den synpunkten, utan att hufvudvikten skulle förläggas till, huruvida en kraftstation skulle behöfvas eller icke. Däri anser jag felet ligga. Jag föreställer mig, att man icke infordrat revisionsberättelse från kanalbolaget för förra året för utrönande af dess ekonomiska förhållanden eller i öfrigt gjort några utredningar, och under sådana förhållanden anser jag, att frågan blifvit alltför lättvindigt behandlad. I alla händelser, äfven om man härigenom icke skulle lyckas åstadkomma lägre pris, anser jag icke någon fara vara för handen för det, ty om ordentlig under- handling kommer till stånd och slutar med erbjudande från bolaget till statsverket att öfvertaga kanalen på vissa villkor, har Riks- dagen tillfälle att taga i bedömande, huruvida den anser lämpligt eller icke att göra det.

Det yttrande, som fälldes från statsutskottets sida har icke på minsta sätt jäfvat den uppfattning jag uttalat, och de skäl, som jag framhållit, äro tillräckligt vägande för att kammaren bör vara med om att afslå utskottets hemställan och godkänna reservanternas yrkande.

Herr Wijk: Den högt ärade talaren på göteborgsbanken ut- talade, att dessa frågor icke hörde ihop, men det göra de verkligen, ty man vet mycket väl — och det har uttalats på ett föredrag här i Stockholm, där jag var närvarande —, att om kraftstationen kom- mer att förläggas på östra stranden, är kanalbolaget mera tillmötes- gående, än om den förlägges på västra stranden. Men man vet nu icke, hvilket som kommer att visa sig mest praktiskt, så de hänga nog icke så litet ihop, dessa frågor. Det är på dessa skäl, som utskottet ansett det vara lämpligt uppskjuta med skrifvelse- förslaget till nästa år.

Herr Berg, Lars: Jag skall be att mot den siste talaren få erinra, att utskottets resonemang är alldeles oriktigt, då det säger, att frågan om tillgodogörande af den kronan tillhöriga vattenkraften i Göta älf vid Trollhättan torde icke kunna till afgörande upptagas, förrän visshet vunnits om å hvilken sida af Göta älf, den östra eller västra, kraftuttagningen bör förläggas, ty det förhåller sig i själfva verket tvärtom. Skall man besluta sig för, på hvilken sida kraftuttagningen skall ske, måste man först veta hvad kostnaden för den behöfliga marken blifver, ty det är just hufvudfrågan i detta fall. Den tekniska utredning, som företagits, har lämnat till resultat, att kraftuttagning kan verkställas äfven på östra sidan, ehuru denna i tekniskt hänseende är mindre fördelaktig än den västra sidan, samt att *om* kraftuttagningen nu skall ske på den östra sidan, bör den anläggas särskildt från farledskanalen.

Ang.
förvärfvande
åt statsverket
af Trollhätte
nya kanal-
bolags fasta
egendom m. m.
(Forts.)

Då nu så är förhållandet och då det visat sig, att kostnaden för anläggningen ungefär är precis lika stor, vare sig man lägger den på östra eller västra sidan, så är det ju alldeles uppenbart, att det är frågan om hvad marken kostar, som blir den afgörande. Således äro statsutskottets premisser både logiskt och faktiskt alldeles felaktiga.

Då denna fråga är af stor betydelse, och då Riksdagen redan förra året begärde en utredning i båda hänseendena, synas mig alla skäl tala för, att statsutskottet borde hafva tillstyrkt herr Segerdahls motion.

Jag är visserligen mycket sympatiskt stämd mot den talare på stockholmsbanken, som ogillade herr Segerdahls skarpa kritik af väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till farleden Vänern — Kattegat — därom är icke fråga — men herr Segerdahl har, enligt min uppfattning, otvifvelaktigt fullkomligt rätt i sina konklusioner. Jag tål gärna hans kritik och är glad, att den framkommit, ty det skänker ett tillfälle att, om än på annan tid och rum, bemöta densamma, och ber jag därför att få instämma i reservanternas yrkande.

Herr Wijk: Ja, hade statsutskottet haft det uttalande, som vi nyss hörde från den myndighet, som den siste ärade talaren representerar, så skulle det mycket väl kunnat hända, att utskottet gått med på reservanternas förslag; men då statsutskottet saknade det, synes mig utskottets förslag mycket berättigadt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 92, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 52.

*Ang. eftergift
å vissa
arrenden.*

Föredrogs å nyo statsutskottets den 13 och 15 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 93, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, angående eftergift å arrendeafgifterna för arrendeåret 1902—1903 för utarrenderade kronoegendomar inom vissa län, dels ock väckt motion i anledning af berörda proposition.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Då den förskräckliga torka, som under 1901 års sommar förekom i Mälareprovinserna, hade ödelagt större delen af skörden i dessa provinser, inkom flertalet af kronans arrendatorer på hösten med en anhållan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga deras betryckta ställning och föreslå Riksdagen nedsättning af arrendena för det året. Denna anhållan afslog Kungl. Maj:t, och jag tror, att skälet var det, att Konungen ansåg, att kronoarrendatorernas ställning i allmänhet var så god, att, i fall de sköta sig ordentligt, de böra kunna lägga af något under goda år, så att de kunna möta de dåliga, och att således den svåra missväxten icke borde hafva så känbara påföljder för dem, att staten behöfde ingripa. Så kom år 1902, och det är väl herrarna allmänt bekant, hurn svårt det året var för jordbrukarna i hela landet. Frostn tog en

stor del af skörden, och dåligt skörde- och bärgningsväder gjorde resten. Då inkommo en massa arrendatorer just från samma län med förnyad anhållan, och Kungl. Maj:t fann nu situationen vara helt annan, ty en så ovanlig olycka som två fullständiga missväxtår kan icke göra något farligt prejudikat för framtiden, utan Konungen beslöt att framlägga saken för Riksdagen. »Rikedom förpliktar» är en gammal sats, och det synes, som om den satsen borde gälla äfven i fråga om statens förhållande till sina arrendatorer, i synnerhet i fall som detta, då de enskilda stora jordägarna, däribland sådana, som hafva gifvit sina arrendatorer lika goda villkor, lika förmånliga villkor åtminstone, som staten gifver sina, funnit sig böra nedsätta arrendena för detta år till följd af detta missväxtår. Utskottet däremot har icke velat gå in på Kungl. Maj:ts tankegång därvidlag, utan föreslagit Riksdagen att afslå den kungl. propositionen, men när jag ser på de skäl utskottet här förebragt, kan jag icke annat än finna dem ganska magra. Hufvudskälet tyckes vara det, att kronoarrendatorerna icke hafva stort sämre ställning än vanliga hemmansägare, men det tror jag icke vara riktigt sant, ty när man har haft två missväxtår och det är fråga om att skaffa pengar, har nog en jordbrukare i regeln lättare att förskaffa sig de pengar han behöfver än en arrendator. Därtill kommer, att arrendet måste ut, och när icke skörden lämnar tillfälle att skaffa arrendesumman, är det borgenärerna, som måste ut med pengarna. Och hvilka äro borgensmän för dessa kronoarrendatorer? Jo, det är i regeln just hemmansägarna i orten.

Och en annan sak ber jag herrarna betänka härvidlag. Här är enligt det kungl. förslaget fråga om en statsutgift på bortåt 100,000 kronor. Det låter ju ganska mycket, men tänken, mina herrar, på hvilken indirekt förlust staten kan få på halsen, ifall en stor mängd af dess arrendatorer komma i en dålig ekonomisk ställning. Och af dessa skäl, herr grefve och talman — oaktadt det ju anses icke vara värdt att uppträda mot ett enligt statsutskott — och då det här är fråga om en rättvis och god sak, anhåller jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ridderbjelke: Jag skall be att få instämma med den föregående ärade talaren. Inom utskottet försökte jag drifva fram den kungliga propositionen, men det var förgäfvets. Nu skall jag försöka lägga ännu några ord för denna sak.

Det är som den föregående ärade talaren nämnde, nämligen att i dessa län voro skördarna mycket klena både 1901 och 1902. 1901 var, såsom herrarna veta, ett ytterst kient skördeår till följd af torka; man kan säga, att i Stockholms och Uppsala län en fullkomlig missväxt inträffade i afseende å vårsäd och hö. När kreaturen inställdes på hösten 1901, voro de ytterst magra på grund af det torra betet, men ändå måste en stor del nedslaktas af brist på foder. Så kom 1902, då man tryggt kan säga, att det icke fanns

*Ang. eftergift
å vissa
arrenden.
(Forts.)*

Ang. eftergift
å vissa
arrenden.
(Forts.)

ett korn säd, som dugde till utsäde; visserligen blef det stråfoder, ehuru mycket dåligt, men kreatursstammen var reducerad, så att ställningen blef högst bekymmersam. — Därtill kommer ock, att en stor del af höstsädesfälten till följd af brist på utsäde och genom otjänlig väderlek ligga osädda och nu måste vårsås. — Intet utsäde finnes, utan måste anskaffas från andra orter, penningar därtill saknas och kunna ej anskaffas förrän i höst genom detta års skörd. — Under sådana förhållanden är det ytterst bekymmersamt, och de stackars arendatorerna vända sig nu till sin husbonde, svenska staten; de hafva ju ingen annan att vända sig till, och därför vågar jag hoppas, att denna kammare skall behjarta deras anhållan. Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Wijk: Det är icke behagligt att yrka afslag på denna kungliga proposition, och gifvet är, att, då man själf är landtman, man har mycken medkänsla med dessa arrendatorer, men ändå finns det ett *men*. Det är nu så, att det icke allenast är arrendatorerna i de län, som den kungliga propositionen ömmar för, utan flera andra län i riket, som hafva varit mycket pröfvade särskildt det det sista året; det är sålunda flera län, som hafva fått hela sin vårsädsgröda förstörd, så att de icke kunnat erhålla något utsäde, utan hafva måst köpa detta till mycket höga priser, och höstsäden har man nästan fått vråka bort. Det är sant, att dessa län göra ett undantag därutinnan, att de varit utsatta för två missväxtår. Men efter hvad som berättats — hvilket äfven den siste talaren tycktes delvis erkänna — har deras foderskörd under sista året varit ganska riklig; och då man nu vet, att det är af foderskörden genom ladugården man tager sin inkomst från jordbruket, har man tyckt, att det icke varit så svårt för dem, som det skulle hafva varit, om äfven foderskörden slagit fel.

Det måste blifva en orättvisa, då man skall afskrifva öfver en bank i flera län. Min öfvertygelse är, att om detta förslag godkännes, är det många af dessa arrendatorer, som nu få en eftergift i sina arrenden, hvilka förtjäna detta vida mindre än många i de andra länen, som äfven hafva fått vidkännas missväxt under det sista året. På dessa skäl är det, som jag för min del ställer mig på deras sida, som yrkat afslag. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Boström, Filip: Då ansökningar hittills ingått från kronoarrendatorer angående nedsättning i deras arrenden på grund af fetslagen skörd, har jag för min personliga del, då jag skulle afgifva underdånigt utlåtande öfver en sådan ansökan, tills dato alltid afstyrkt densamma, alldenstund man aldrig förut hört talas om, att missväxten sträckt sig öfver ett år, och man har ansett, att den förlust, arrendatorn under detta år lidit, har han att under sin 20-åriga arrendetid se till att han får igen under ett kommande år.

Men förhållandet var helt olika, då jag sistlidne höst skulle afgifva ett underdånigt utlåtande, ty det är, såsom herrarna finna både af den kungliga propositionen och betänkan det, så, att det icke endast är under ett år, utan två, som skörden inom det län, jag har äran representera, slagit fullständigt fel. Härtill kan läggas, att den utsikt, som 1903 finnes med afseende å skörderesultatet, delvis är ganska ogynnsam, då den höstsäd, som förlidet år såddes af det årets skörd, i allmänhet visat sig synnerligen klen. Det är ju alldeles naturligt, att under sådana förhållanden en penningknapphet inträffar, som blir för dessa kronoarrendatorer så mycket besvärligare, som de under hela det gångna året icke kunnat sälja ett kilo af den höstsäd de 1902 skördade. Det är så, att inom hela Mälardalen är denna höstsäd ännu i dag af den beskaffenhet, att ingen köpare finnes till densamma. Att under sådana förhållanden, då de icke hafva några inteckningar att röra sig med och förut upptagit lån för att hålla sig uppe under dessa två år, deras ställning är synnerligen bekymmersam, torde kammaren medgifva; och jag känner till, huru ansträngande det är och huru många låneansökningar från dessa kronoarrendatorer, som ligga inne i bankerna, för att de skola kunna hålla sin ställning uppe. Härtill kommer, att det finnes knappt i dessa trakter en enda jordägare, som icke funnit med sin fördel och med rättvisa och billighet förenligt att medgifva en sådan minskning. Det är alldeles säkert, att skall man hafva sådana arrendatorer, som nätt och jämt kunna hålla sig uppe, så icke är det jordägaren själf, som vinner på den saken, ty för jordägarnas bästa är det af synnerligt stor vikt, att arrendatorerna kunna något så när reda sig. Så är nu icke förhållandet, och jag vågar därför hemställa till kammaren, huruvida icke, då det gäller en så liten summa som denna och då, såsom jag sagt, knappast en enda jordägare underlätit att minska arrendena och det med mera än Kungl. Maj:ts begärt, huruvida icke, säger jag, det under sådana förhållanden kan vara rättvist och billigt att ingå på det förslag, som föreligger. På dessa grunder tillåter jag mig yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Grefve Lewenhaupt: I anledning af föreliggande förslag och med anslutning till hvad som förut yttrats angående dessa kronoarrendatorer, skall jag bedja att något få redogöra för förhållandet inom det län jag representerar. Där började de nedgående skördarna med 1899. 1900 var för Västmanlands län ett ganska dåligt skördeår till följd af att torkan på våren var mycket svår, så att resultatet blef mindre, än man från början kunnat antaga. Så kom den ovanligt torra sommaren 1901, då hela foderskörden slog fel; och i hela södra delen, där kronoarrendena äro belägna, fingo nästan alla jordbrukare köpa sitt foderförråd från Närrike. 1901 var, såsom man vet, öfver hela landet ett synnerligen bedröfligt år, och det bidrog naturligtvis att öka den svårighet, i hvilken

*Ang. eftergift
å vissa
arrenden.
(Forts.)*

Ang. eftergift
å vissa
arrenden.
(Forts.)

dessa arrendatorer kommit. Nu kan man erinra om, att staten redan vid ett föregående tillfälle beviljat en nedsättning för större delen af kronoarrendatorerna med 10 %, nämligen 1887; men jag anser, att förhållandena då icke voro så brydsamma, som de blifvit under senaste år, just därför, att då var det visserligen låga pris och det var svårt att få in arrendesumman, men det hade i alla fall en vacker skörd att afyttra. Nu är förhållandet annorlunda. Nu hafva de brydsamma förhållandena under flera år tillväxt och under sista skördeåret så mycket, att de hafva rakt ingenting att afyttra. Om staten icke vill bevilja någon nedsättning i deras arrenden, kommer detta naturligtvis att alstra ett mycket stort missmod inom hela denna klass. De måste anlita sina borgensmän, såvida dessa vilja biträda dem, och vilja de icke det, finnes för kronoarrendatorerna ingen annan utväg än att göra cession, då de icke kunna hålla sig uppe. Då får staten hålla auktionen på dessa arrenden, och då föreställer jag mig, att de icke komma att gå upp till de belopp, som för närvarande betalas. Därför bjuder klokheten att denna gång lyssna till arrendatorernas framställning och bevilja dem nedsättning för att om möjligt undvika de svårare faror, som eljest kunna inträffa, såvida ingen nedsättning medgifves.

Jag vill icke trötta kammaren vidare med något anförande angående denna behjärtansvärda sak. Men jag vill bedja kammaren försöka bistå dessa arrendatorer, då nöden är mycket stor i dessa omtalade bygder; och om Riksdagen skulle vilja lyssna till arrendatorernas anhållan, skulle det naturligtvis sprida mycken glädje och undanröja mycket bekymmer i många hänseenden. Jag yrkar bifall till den kungliga propositionen.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Det är endast på grund af mitt deltagande i utskottsafdelningens förhandlingar jag begärt ordet, ty jag anser äfven, såsom den föregående talaren, att detta är en ytterst behjärtansvärd sak; men jag ber att, då den första ärade talaren förklarade, att de skäl utskottet anført voro, såsom det hette, »magra», få i någon mån förstärka dem.

Här har blifvit sagdt, att hvarje husbonde sökt hjälpa upp ställningen för sina underlydande. Det må vara, att så inträffat i en del fall, men en husbonde kan göra detta med urskillning, med pröfning af hvarje särskildt fall och icke såsom Kungl. Maj:t här föreslagit efter geografiska gränser. Vidare har, såsom af den kungliga propositionen framgår, icke någon fullkomlig öfverensstämmelse rådt mellan domänstyrelsen och Kungl. Maj:t i fråga om till hvilka denna lindring skall lämnas. Domänstyrelsen har undantagit vissa delar af ett län och Kungl. Maj:t vill gifva alla, och det må Kungl. Maj:t hafva rätt uti. Jag skulle endast önska, att i sådant fall Kungl. Maj:t ville föreslå nedsättning öfver hela linien, ty det är nog så, att här behöfva många hjälp och icke endast arrendatorer, ehuru icke minst de, utan dessa små hemmansägare,

som föra den mest sträfsamma tillvaro och en tung kamp för sin existens här i Sverige. Det har blifvit sagdt, om jag icke minner mig, att det skulle väcka förstämning på andra håll, om dessa nu ifrågakarande kronoarrendatorer finge eftergift. Jag fäster mig icke så mycket vid, att de, som äro bättre lottade, icke kunna få; men det finnes äfven från andra län de, som äro i stort behof häraf. Detta visas tydligt af, att de ingått med petitioner och begärt nedsättning i sina arrenden, myndigheterna hafva tillstyrkt, men Kungl. Maj:t har sagt nej. Beträffande kronoarrendatorerna får man ook antaga, att deras ställning är i allmänhet väsentligt bättre än enskilda arrendatorers. Åtminstone har en sträfvan varit, att kronans arrenden skulle sättas till sådant belopp, att innehafvarna skulle, såsom det heter, kunna bära ett och annat missväxtår, hvilket vi veta periodvis inträffar; de få räkna med denna faktor.

Under slutet af förra århundradet, på 1880-talet, voro jämt och ständigt föremål för Riksdagens pröfning motioner och framställningar om nedsättning i arrenden. Riksdagen stod emot i de allra flesta fall, och då den gaf efter, skedde nedsättning öfver hela linien. Riksdagen har hitills varit rädd att skapa prejudikat, och jag fruktar, att det skulle blifva ett svårt prejudikat för framtiden, om den kungliga propositionen skulle bifallas. Jag vill också framhålla, att de framställningar, som nu inkommit från arrendatorerna, skilja sig mycket väsentligt från Kungl. Maj:ts förslag, ty somliga hafva begärt ända till 50 % nedsättning, andras målsmän hafva ansett dessas behof icke vara så stort; Kungl. Maj:t har föreslagit lika för alla nu ifrågakarande.

Det är af dessa orsaker och med hänsyn jämväl till den brist på utredning, som efter mitt förmenande bort äga rum i hvarje fall, som utskottet har afstyrkt den kungliga propositionen; och jag ber att få yrka bifall till denna utskottets hemställan.

Herr Boström, Filip: Jag har tillåtit mig begära ordet med anledning af ett yttrande af den siste högt ärade talaren, då han sade, att här vore fråga om att gifva alla arrendatorer i dessa län utan undantag eftergift i deras arrenden, och att om enskilda jordägare göra något sådant, göra de det med urskillning. Med anledning häraf ber jag få nämna för honom och kammaren, att de enskilda jordägarna hafva funnit alla sina arrendatorers ställning sådan, att de måst göra denna afskrifning utan undantag och öfver hela linien. Och jag ber att få härtill lägga, att då han talade om att åtskilliga nu begärt ända till 50 % nedsättning, har jag hört en stor jordägare, förut ledamot af denna kammare, fälla det yttrandet, att om man skulle göra full rättvisa, skulle man afskrifva 100 %, ty det förtjäna de.

Det är en rättfärdig sak, om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts proposition i detta fall, och jag tillåter mig fortfarande yrka bifall till densamma.

*Ang. eftergift
å vissa
arrenden.
(Forts.)*

Ang. eftergift
å vissa
arrenden.
(Forts.)

Grefve Klingspor: Jag tror nog, att kronoarrendatorerna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län varit utsatta för missväxt under dessa två år och att de kunna vara i behof af någon lindring i arrendeafgifterna, men jag vet, att det finnes flera andra kronoarrendatorer såväl i norra som södra delarne af Östergötland och norra Småland, hvilka äro i fullkomligt lika stort behof af hjälp som dessa. Jag vet, att i de nämnda delarne af Östergötland och Småland är det på många orter de icke hafva en enda tunna vårsäd till utsäde, utan få köpa allt. Dessa äro i lika stort behof som arrendatorerna i först omnämda län, men de få ingen hjälp. Dessutom är det så, att dessa större och mindre egendomsägare, som varit utsatta för missväxt, behöfva också hjälp lika mycket som dessa kronoarrendatorer; de behöfva till och med mera hjälp, därför att kronoarrendatorerna fått mycket stora fördelar under de senare åren och äro i ganska god ställning i jämförelse med dessa egendomsägare.

En ärad talare på södermanlandsbänken sade nyss, att dessa ägare af jord hade inteckningar. Ja, mina herrar, de hafva i allmänhet icke många inteckningar, som duga att belåna, utan de inteckningar de hafva äro nog redan belånade, så att de hafva i allmänhet icke så stora tillgångar; de lida lika mycket som dessa kronoarrendatorer, och det vore lika behjärtansvärdt att hjälpa dem. Men de hjälpas icke, och jag anser rättvisa och billighet fordra, att, om vi hjälpa kronoarrendatorerna, vi skola söka bidraga till att andra få den hjälp, de verkligen behöfva.

Det är med anledning häraf och då jag icke anser fullt rättvist att nu lämna afdrag på arrendena åt kronoarrendatorerna endast i dessa fyra omnämnda län, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: För att hjälpa upp utskottets skäl framhöll herr Pettersson nyss den enligt hans förmenande ringa öfverensstämmelse, som fanns emellan Kungl. Maj:t och Konungens befallningshafvande, å ena sidan, samt domänstyrelsen, å andra sidan, i afseende å förhållandena i Södermanlands län. Jag vill då lämna den upplysningen, att det var med ganska stor tvekan, som domänstyrelsen beslöt sig för att från den ifrågasatta arrendenedsättningen undantaga några härad i Södermanland. Men styrelsen gjorde det därför, att det uppgifvits, att i dessa härad funnos jordägare och kronoarrendatorer, hvilka under 1901 haft goda skördar, och domänstyrelsen ville stå bestämdt på den ståndpunkten, att vi af fruktan för farliga prejudikat icke ville föreslå Kungl. Maj:t någon nedsättning, så vida icke kunde påvisas två missväxtår efter hvarandra. Men då Kungl. Maj:t hade sig bekant, att det i allt fall äfven inom de till undantagande föreslagna härad i Södermanland delvis äfven där förekommit två års missväxt såsom i öfrigt inom länet, fann Kungl. Maj:t Konungens

befallningshafvandes skäl vara bättre än domänstyrelsens, och jag tror nästan, att Kungl. Maj:t gjorde rätt däruti.

*Ang. eftergift
å vissa
arrenden.
(Forts.)*

Herr von Mentzer: Den högt ärade talaren på östgötabänken, grefve Klingspor, lämnade en del upplysningar från norra Småland, och då jag har någon kännedom om södra delen af Jönköpings län, anser jag mig skyldig meddela några uppgifter.

Att 1902 var ett dåligt år torde vara obestriddigt. Jag vill endast erinra om den af motionärerna i ämnet framhållna omständigheten, att utaf 5,000 prof, som blifvit anställda af länets frökontrollanstalt, rörande vårsädesskörden i Jönköpings län, hafva minst $\frac{1}{10}$ befunnits förstörda utaf frost. Det finnes ett ordspråk, som vi alla känna väl till, och som har en särskildt stor betydelse i Jönköpings län, och det är, att en dålig vinter är så godt som en half missväxt. Nu är förhållandet, att i Jönköpings län varit två dåliga vintrar. Icke endast 1902 var i sin helhet ett klent år, utan äfven vintern 1901 var dålig, och i afseende på sommaren 1901 var visserligen sädesskörden och måhända äfven foderskörden uti kvalitativt hänseende god, men till kvantiteten mycket ringa, och torkan hade det inflytande, att betena blefvo på eftersommaren särdeles dåliga. Om man nu vill godkänna den grundsatsen, att så snart ett utarrenderadt kronohemman drabbas af mer än *ett* missväxtår, bör afdrag å arrendet medgifvas såsom nu är begärtdt, tycker jag goda skäl tala för bifall till den i ärendet framställda motionen. Vid en jämförelse emellan Jönköpings län och de öfriga länen tror jag, att det är en allmänt känd sanning, att Jönköpings län har en mera karg natur än de öfriga och att därför själfva utgångspunkten där för kronoarrendatorerna är sämre och att det alltså är mera anledning att här hysa misskundsamhet än i fråga om de öfriga länen. Om sålunda nedsättning medgifves i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition, anser jag, att man icke skäligen bör afslå den föreliggande motionen, till hvilken jag därför anhåller att få yrka bifall.

Grefve Hamilton: Om man var tveksam vid debattens början, huruvida man borde skänka sin röst till Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, föreställer jag mig, att all tvekan bör hafva försvunnit efter åhörandet af herrar motståndares yttranden. Ingen har, såvidt jag vet, gittat bestrida, att kronoarrendatorerna uti de län, i afseende å hvilka Kungl. Maj:t ansett lindring böra ske, haft dåliga år, och skälet för afslag skulle vara det, att hemmansägare eller kronoarrendatorer inom *andra* län haft det lika illa beståldt. Det är således alldeles klart, att arrendatorerna i de län, där Kungl. Maj:t ansett lindring böra äga rum, verkligen haft det dåligt ställdt under ett par år, och då bör väl icke Riksdagen tveka att medgifva en lindring, då enskilda jordägare beviljat en sådan åt sina arrendatorer — staten bör väl icke vara en sämre jord-

Ang. eftergift ägare än den enskilde. Det är ju beklagligt, att det finnes krono-
 ärrandatorer i andra län, som behöfva lindring, men detta bör väl
 icke verka därhän, att icke de, hvilka i ännu högre grad äro därpå
 i behof, komma i åtnjutande därpå.
 (Forts.)

Jag anhåller att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve von Rosen: Den siste ärade talaren har yttrat unge-
 fär detsamma, som jag ämnade säga. Det har såsom hufvudskäl
 mot förslaget om lindring anförts, att det finnes andra, som också
 behöfva hjälp, och särskildt har man framhållit, att äfven jordägare
 i följd af de senaste årens missväxt kommit uti en mycket dålig
 ställning. Detta är visserligen en sanning, men om man skulle
 resonera på det sättet, skulle man ju icke hjälpa åt något håll, ty
 alltid finnas de, som man icke *kan* hjälpa. Hvar och en bör se
 till att hjälpa så långt han kan och där han finner att några all-
 deles speciella skäl tala för att bistå. Han bör hjälpa dem, som
 stå honom närmast, och dem, hvilkas nöd är mest behjärtansvärd.
 Uti här föreliggande fall har staten en alldeles särskild skyldighet
 att lämna någon lindring. Staten står nämligen till kronoarren-
 datorerna i ett husbondeförhållande och har i följd härpå en viss
 förpliktelse att ömma för dem, och uti de län, om hvilka nu när-
 mast är fråga, hafva kronans arrendatorer likasom hvar enda jord-
 brukare under de senaste båda åren drabbats af svåra förluster.
 Såvidt jag kan se, förekomma alltså här de mest talande skäl för
 ett bifall till de föreslagna lindringarna, hvarför jag anhåller att
 få instämma med dem, hvilka yrkat bifall till Kungl. Maj:ts pro-
 position.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr
 talmannen, att med anledning af de yrkanden, som framstälts,
 propositioner komme att göras särskildt beträffande hvar och en af
 de två punkterna i det föreliggande utlåtandet. Därefter yttrade
 herr talmannen, att i afseende å punkten 1 yrkats, dels att utskot-
 tets hemställan skulle bifallas, dels ock af grefve *Wachtmeister*,
Fredrik, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla
 Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa
 yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till grefve
 Wachtmeisters yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och
 anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten a)
 af sitt utlåtande n:o 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 54.

Vid därefter beträffande punkten b) framställda propositioner, först å bifall till utskottets hemställan och vidare därpå att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen, förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 13 och 15 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 94, i anledning af väckt motion angående lösen för byggnader, som afhyts från det för statens järnvägar aftagna området i Malmberget, och

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående försäljning af viss del af kronodomänen $\frac{1}{3}$ mantal Mjölby n:o 15 Södergården i Östergötlands län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 13 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 23, med anledning af Andra Kammarrens beslut i fråga om skrifvelse till *Ko-*ndervisningen i folkskolorna. *Om kristendoms-*

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag skall be att få yrka afslag på detta betänkande, men detta icke därför att jag är någon synnerligt stor beundrare af den nuvarande katekesen, utan hufvudsakligen af det skäl, utskottet själf anført, när det säger, att utskottet »först efter någon tvekan bestämt sig för att på bekostnad af en grundlig utredning söka bringa frågan till Första Kammarrens afgörande». Att på bekostnad af en grundlig utredning söka

Om
kristendoms-
undervisningen
i folkskolorna.
(Forts.)

bringa till afgörande denna fråga, om hvilken utskottet själf säger, att det är en öfver det svenska folkets sedliga uppfostran betydelsefull fråga, anser jag vara ganska obetänksamt, så mycket mera obetänksamt, som kammaren lär vara bra litet kompetent att fälla något omdöme i saken. Det torde vara ganska få af oss, som verkligen veta hvad frågan gäller och som hafva någon på erfarenhet grundad öfvertygelse om saken. Själf hör jag icke till de sakkunniges antal, och därför vill jag icke vara med om att genom ett uttalande från kammarens sida framhålla såsom nyttig och nödvändig en sak, om hvars nytta och nödvändighet jag icke är fullkomligt öfvertygad. Det finnes dessutom några andra anledningar, som göra det efter mitt förmenande nödigt att skriva till Kungl. Maj:t. För det första är denna fråga bragt under Kungl. Maj:ts pröfning genom läroverkskommittéens betänkande, och för det andra kommer under årets lopp ett kyrkomöte att hållas, då denna fråga alldeles bestämdt kommer att dragas fram, och då af en för dess behandling sakkunnig och kompetent institution. Vid sådant förhållande finner jag det olämpligt, om Riksdagen, som på detta område hvarken är sakkunnig eller kompetent, skulle genom en skrifvelse i ämnet så att säga vrida frågan på sned, ty en sådan skrifvelse kommer naturligtvis alltid att tillmätas en auktoritet, som den af skäl, hvilka jag nyss vidrört, i själfva verket icke kan äga.

Slutligen är det ännu en sak, som väcker mina betänkligheter i fråga om detta utskottets utlåtande. Jag tror nämligen att, om man läser icke endast klämman utan äfven motiveringen, det är olika saker, som föreslås af de båda kamrarnes utskott. Den anmärkning, som i allmänhet göres mot katekesen, är just, att den är uppställd i frågor och svar, och detta anser man vara ett mycket antikveradt sätt att affatta läroböcker. Vårt utskott framhåller emellertid, att det vill hafva en ny katekes, uppställd som den nuvarande i frågor och svar, medan innebörden af det utskottsbetänkande, som vunnit Andra Kammarens godkännande, går i motsatt riktning eller att denna frågeform bör afskaffas. Således ser visserligen klämman lika ut i båda utskottsbetänkandena, men tankegången är så olika, att det är orätt att med så olika förutsättningar enas om denna skrifvelse.

På dessa skäl yrkar jag afslag på utskottets hemställan.

Friherre Tamm: Jag är den förste att erkänna, att jag icke är kompetent åtminstone att vara domare i denna sak. Då likväl vid åtskilliga tillfällen från kompetent håll framställningar gjorts om anskaffande af läroböcker, hvilka skulle ersätta den s. k. stora katekesen, har jag för min del med den auktoritetstro, som man är berättigad hysa, ansett att utskottet icke borde ställa sig ovilligt mot den framställning, som här är i fråga, och om utskottet också erkänt sin inkompetens, är det dock just nu rätta tiden att hos Kungl. Maj:t göra framställning uti ifrågavarande syfte, efter som

det i år är kyrkomöte, ifall Kungl. Maj:t skulle finna för godt att till kyrkomötet aflåta en framställning i ämnet. Utskottet har visserligen sagt, att det vill icke på förhand uttala sig om formen och uppställningen af den nya läroboken, utan endast sagt, att utskottet för sin del vill vara med om att begära en utredning, huruvida det kan vara lämpligt att anskaffa en ny sådan lärobok. Herrarna skola för öfrigt vara goda och observera, huru hela detta betänkande tillkommit. Det har förekommit flera inom Andra Kammaren väckta motioner i ämnet, och i hvarje af de senare väckta motionerna har man något makat undan de framställningar, som i de föregående blifvit gjorda, och Andra Kammarens tillfälliga utskott har icke minst använt sin tid på ett dylikt förfarande. Första Kammarens utskott har fortgått på den vägen, och nu kvarstår endast detta, att man begär en ny lärobok. Utskottets uttalande, mot hvilket den förste talaren riktade den anmärkning, att det var på bekostnad af en grundlig utredning, som utskottet skyndade att afgifva sitt utlåtande, rör egentligen den första punkten af Andra Kammarens beslut, som jag nyss antydde. Det är, som sagdt, på grund af från kompetent håll gjorda framställningar, som utskottet tillåtit sig att göra en hemställan till kammaren i den form som föreligger. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om
kristendoms-
undervisningen
i
folkskolorna.
(Forts.)

Herr von Möller. Jag förenar mig gärna med herr Nyström uti hans klander mot vissa delar af utskottets motivering. Jag skulle icke tillåtit mig detta, så vida icke han också gjort det. Denna motivering, som återfinnes på sidan 3, betyder naturligtvis, att man fastläser just katekisationsformen med dess läroframställning i frågor och svar, hvarest jag åtminstone trodde och hoppades, att vi för framtiden skulle varda befriade, och om hvilken alla våra pedagoger säga att det är en ytterst förkastlig och olämplig form.

Den ärade talaren nämnde kyrkomötet, men jag skulle vilja hemställa, huruvida han genomläst hvad man på de två sista kyrkomötena haft att säga om katekesens afskaffande eller bibehållande. Jag tror det icke. Hos de sista kyrkomötena har den ledande grundtanken varit följande: den Lindblomska katekesen var hundra år gammal, innan den afskaffades; den nuvarande är endast 20 år, och därför är det för tidigt att taga bort den nya katekesen, den bör blifva äldre, tiden är ännu icke inne! Under 1893 års kyrkomöte afslogs äfven den af herr Treffenberg, jag vet icke för hvilken gång i ordningen, väckta motionen. Gång efter annan återkom han, som ju var en varmt religiös man, såsom vi ju alla veta, med motioner till kyrkomötet om afskaffande af katekesen, denna »*barnapläga*», men ständigt afslogs dessa af kyrkomötet. Det vore väl en egendomlig taktik, om vi nu, då vi äntligen kommit så långt, att utskottet verkligen tillstyrker en skrifvelse i en den allra försiktigaste form, skulle skjuta frågan

Om
kristendoms-
undervisningen
i folkskolorna.
(Forts.)

åt sidan, alldeles som då det var fråga om Trettondagen, då en prästerlig talare ansåg, att Riksdagen icke borde taga befattning med något, som rörde kyrkliga frågor, utan låta kyrkomötet taga initiativet. Jag protesterade då och skall protestera intill mitt sista andetag mot att Riksdagen icke skulle hafva rätt och plikt att uttala sig, utan kyrkomötet vara den enda bestämmande myndigheten i sådana frågor; jag skulle beklaga det på det allra högsta. Jag tror, att vi icke hafva mycket godt att vänta från det hållet; tacka Gud om icke, sedan Riksdagen bifallit en skrivelse till kyrkomötet, detta genast slår ihjäl alltihop; och att säga att kyrkomötet nog skall utreda denna sak, för ett sådant antagande tror jag förhållandena gifva bra liten anledning. Men efter som jag har ordet, vill jag anmärka, att herr Nyström för öfrigt framhöll, att frågan behandlats af läroverkskommittéen. Men då ber jag att få fästa uppmärksamheten på hvad som Andra Kammarens tillfälliga utskott på sidan 5 just påpekar, att kommittéen föreslagit en nedsättning i nu gällande mycket öfverdrifvet höga inträdesfordringar i katekes. Ifall nu gällande läroplan för kristendomsundervisningen icke lagt hinder i vägen, hade kommittéen velat uppskjuta *all* katekesläsning till realskolans tredje årsklass, hvilket önskemål emellertid, af hänsyn till det samband, som borde finnas mellan folkskolans första årsklass och realskolans lägsta klass, ej för närvarande låte sig genomföra. Håri finner jag en ytterligare anledning till att bifalla hvad motionärerna och utskottet tillstyrkt.

Jag vädjar till kammarens barmhärtighetskänsla, att icke taga på sitt samvete, att dessa arma barn skola pinas ännu längre med katekesplugget, hvilket man så vackert kallar att bibringa dem insikt om den kristna tros- och sedeläran. Finnes då intet bättre sätt, än att man skall lära dem att utantill upprepa en mängd af dogmer, hvilka en del kyrkomöten och kyrkofäder funnit för godt att fastslå som absolut sanning? Kan man då icke söka att göra läran för dem mera lefvande och fruktbarande genom att gå tillbaka till själfva grundkällan? En lärobok med ett enklare framställningssätt skulle fås, ifall vi ginge tillbaka till evangelierna och mera omedelbart, än hittills tyvärr varit fallet, använde dessa vid kristendomsundervisningen.

Jag kan icke upptaga kammarens tid längre men anhåller att på det varmaste få tillstyrka bifall till utskottets hemställan, äfven om jag icke i allt gillar motiveringen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

- n:o 48, angående tullbevillningen;
n:o 49, angående ecklesiastik boställsordning; och
n:o 50, angående förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor.
-

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln framställda förslag om höjande af anslaget för kontroll å tillverkningsavgifter.

Justerades tolf protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Montgomery* från och med den 18 innevarande månad till riksdagens slut.

Kammaren åtskildes kl. 4,17 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Om afstående af Sveriges rätt att återlösa Wismar med område.
(Forts.)

blad, som skildra våra fäders härliga kamp för vår evangelisk-lutherska tro. Som segerns materiella frukter tillfölo oss de tyska besittningarna — viktiga att innehafva, svåra att försvara. De gingo förlorade den ena efter den andra, men först efter ärofulla strider. Från de striderna kan mycket berättas om Wismarks borgerskap, om huru det med oss delade de många ofredsårens tunga bördor, om huru det trofast kämpade under våra fanor bakom sina nedskjutna murar mot Sveriges fiender. Detta skall alltid i tacksamt minne af oss bevaras.

Då Wismar nu statsrättsligen helt inträder i sitt tyska fädernesland, så sker det under våra bästa välönskningar. Mätte lycka och välsignelse städse följa det i alla dess sträfvanen under kommande tider! — Det vare Första Kammarens helsning i afskedets stund.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 12 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtande till staden Hälsingborg af Skånska husarregementets nuvarande kasernområde m. m., och

n:o 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronohäktet i Kisa,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 130, angående förändrad organisation i fråga om rikets officiella statistik; och

n:o 131, angående tillhandahållande af Svensk författningssamling till lägsta möjliga pris;

dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 45, angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxe-underrättelserna;

n:o 46, angående tullfrihet för omalen majs;

n:o 47, angående förändrad lydelse af §§ 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11 och 25 i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887;

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan:

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 30.

Som Andra Kammarens i ämnet fattade beslut således icke blifvit af Första Kammaren oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra Kammaren återlämnas till förnyad behandling.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 12 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 87, med anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen om afstående af Sveriges rätt att återlösa Wismar med område, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om afstående
af Sveriges rätt
att återlösa
Wismar
med område.*

Herr vice talmannen yttrade därpå: Genom det nu fattade beslutet har Första Kammaren för sin del lämnat sitt samtycke till den kungl. propositionen om Wismars definitiva afträdelse till H. K. H. Storhertigen af Mecklenburg-Schwerin.

Då Andra Kammaren redan fattat liknande beslut, har sålunda Svenska Riksdagen bifallit denna afträdelse. Därmed är det sista band, som förenat den gamla hansestaden, »Nordens Dünkirchen», med Sveriges krona, i själfva verket för alltid upplöst.

Men emellan oss svenskar och Wismars befolkning finnas andra band, som aldrig skola kunna upplösas — minnets och tacksamhetens. Outplånligt står nämligen staden Wismars namn inskrifvet på några de vackraste bladen i våra häfder — på de